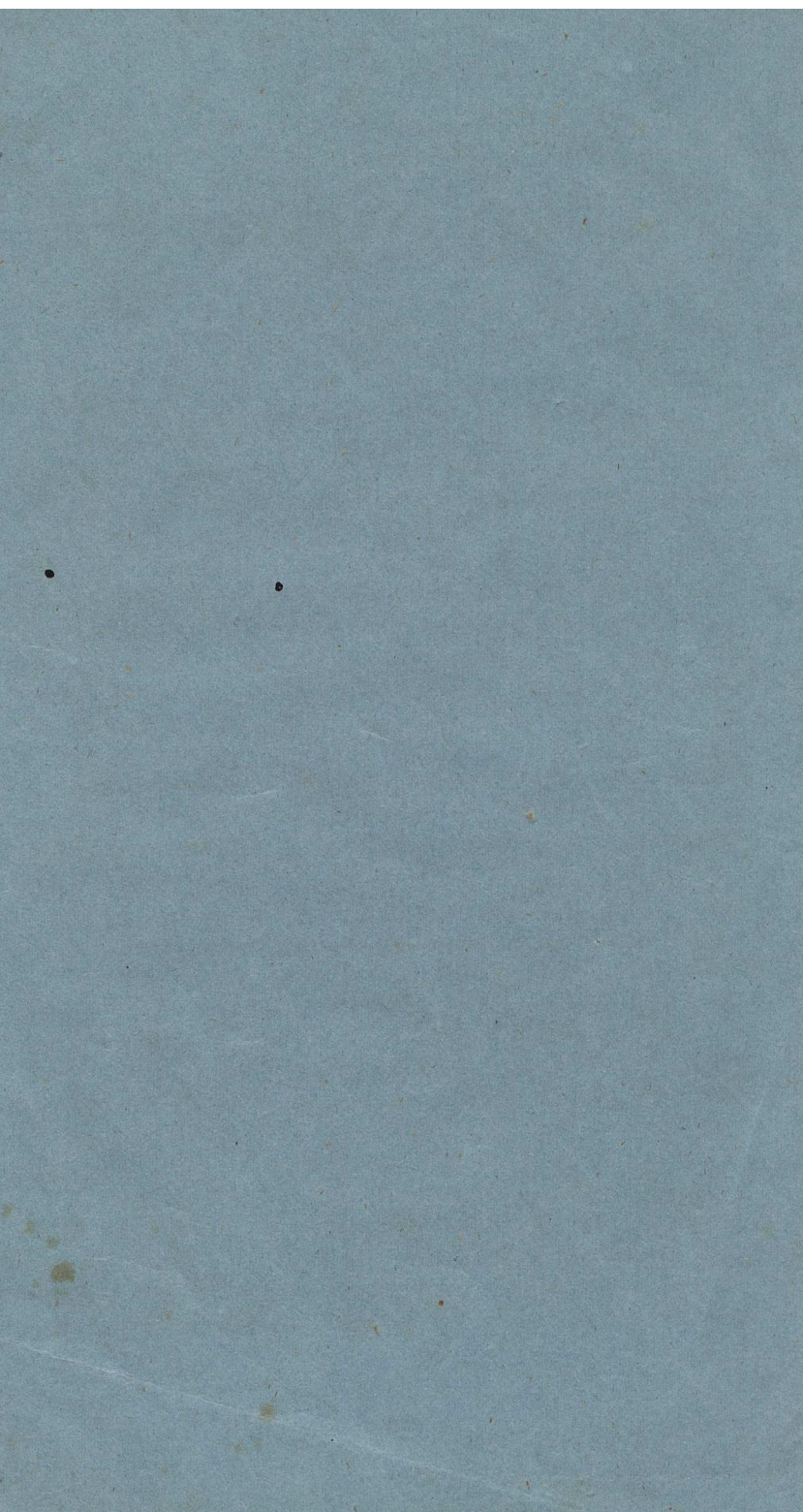

25

15c

ΑΡΑ

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ

ΚΑΤ' ΑΓΓΛΩΝ ΚΑΙ ΑΓΓΛΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΣΜΙΡΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

“ Έχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ὃ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὥς
λύχρῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ.” Β'. Πέτρου, α. 19.

“ Καί μοι δοκεῖ μεγίστην ζεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις ἀποδείξαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ
μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν· πάντων γοὺν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνί-
στε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανότητων μετὰ τοῦ ψεύδους ταπτομένων, οὐκ οἶδ'
ὅπως αὐτὴ δι' αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποτὲ μὲν
παραχρῆμα δείκνυσι τὴν αὐτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολὺν χρόνον ἐπισκοπισθεῖσα,
τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.” Πολύβιος.

ΕΝ ΣΜΙΡΝΗ,

Ἐκ τῆς Ἀμερικανῆς Τυπογραφίας,

Δουλονομήτης παρὰ τοῦ Αἰδεσίμου Δανιὴλ Τέμπλου.

1836.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΚΥΡΙΟΙ,

Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ σας ἐξέδωκεν ἰσχάτως διὰ τοῦ τύπου δύο ἐπιστολάς αὐτῆς πρὸς τὸν Αἰδέσιμον Ἰ. Ἀ. Ἰέττερ, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπάντησιν ἐκείνου, καὶ μὲ διαφόρους ἰδικὰς τῶν παρατηρήσεις, αἵτινες σκοπὸν ἔχουν νὰ κλονήσωσι τὴν εἰς ἡμᾶς δημόσιον ἐμπιστοσύνην, καὶ νὰ φέρωσιν εἰς ἀνυποληψίαν τὰ σχολεῖά μας, ἐκρίναμεν εὐλογον οἱ ὑποφαινόμενοι νὰ δημοσιεύσωμεν ὀλίγας τινὰς σκέψεις περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τὰς ὁποίας, μὲ πεποίθησιν, συζένομεν εἰς τὴν εἰλικρίνειαν ὅλων τῶν ἀληθῶς φιλοθηρήσκων καὶ φιλομαθῶν Ἑλλήνων.

Πρὸ πολλοῦ, καὶ διὰ πολλὰς αἰτίας, τρέφουν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Ἀγγλαμερικανοὶ ὁμογενεῖς μας εὐνοϊκὰ αἰσθήματα πρὸς τὸ δεινοπαθεῖς ἔθνος σας· πάμπολλοι δ' ἐξ αὐτῶν, οἱ θεοσεβέστατοι καὶ φιλανθρωπότατοι, ἠθέλησαν νὰ δειξοῦσιν ἐμπράκτως τὴν φιλικὴν ταύτην κλίσιν, βοηθοῦντες τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἀποκτήσιν τῶν Ἱερῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον, καὶ πρὸς ἐντελεστέραν καὶ γενικωτέραν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν ἔγιναν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀδραὶ δαπάναι, διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἐκάστη οἰκογένεια τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην. Ποῖος δὲ Χριστιανὸς εἰλικρινὴς, ποῖον γνήσιον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις δικαίως καυχᾶται ὡς μῆτηρ Χρυσοστόμων καὶ Βασιλείων, δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν γενικὴν ταύτην διάδοσιν τῶν Γραφῶν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα; Ἀλλὰ τί ὄφελος ἤθελε προέλθειν ἐκ τούτου, ἐὰν ἀφίγοντο οἱ παῖδες ἀγράμματοι; Τὰ ἱερὰ Βιβλία πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς πάντα οἶκον, ὄχι πρὸς καλλωπισμὸν, ἀλλὰ πρὸς νοουθεσίαν καὶ διδασκαλίαν.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν λοιπὸν τῆς νεολαίας, ἡγοίχθησαν

εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἄλλους τόπους κατοικοῦμένους ἀπὸ Ἑλλήνας διάφορα σχολεῖα, τόσον τῶν ἀφρόνων, ὅσον καὶ τῶν κορασίων, τόσον Ἀλληλοδιδασκτικά, ὅσον καὶ Ἑλληνικά, καὶ ἐξεδόθησαν πολλὰ στοιχειώδη παιδαγωγικά βιβλία, ὡς Ἀλφαβητάρια, Γραμματικά, Ἀριθμητικά, Γεωγραφίαι, εὐκόλα μαθήματα πρὸς ἀνάγνωσιν, ἱστορίδια ἐθνῶν τινῶν, ἱερὰ βιογραφίαι, κτλ. κτλ., τὰ ὅποια ὅλα ἢ ἐπωλήθησαν εὐθηνότατα, ἢ διεδόθησαν ἀμισθὶ εἰς σχολεῖα καὶ ἄπορα τέκνα. Ἡ μεγάλη δὲ ζήτησις τῶν βιβλίων τῶν, ἥ ἡ γενικὴ εὐνοία εἰς τὰ προειρημένα σχολεῖα, μᾶς εἶχαν κάμειν νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἦσαν εὐπρόσδεκτα εἰς τὸν λαόν, καὶ μᾶς εἶχαν ἐμπνεύσειν ἐλπίδας, — τὰς ὁποίας ἀκόμη τρέφομεν, — ὅτι οἱ ὡς πρὸς ταῦτα ἀγῶνές μας οὔτε ἦσαν οὔτε θέλουν εἶσθαι μάταιοι.

Νεωστὶ ὅμως ἐφάνησαν τινὲς, ὅχι μόνον εἰς τὴν πᾶσιν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχοῦ, οἵτινες, κινούμενοι ἀπὸ αἰτία, γνωστότερα εἰς αὐτοὺς παρὰ εἰς ἡμᾶς, διέδωκαν ψεύδη καὶ συκοφαντίας κατ' ἡμῶν καὶ τῶν συναδελφῶν μας καὶ τῶν σχολείων μας, καὶ, εἰς ἓνα ἢ δύο τόπους, κατήντησαν ὥστε νὰ σχίσωσι καὶ νὰ καύσωσι δημοσίᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ! Ἐπιστολὴ τις, γραμμένη, τὸ φαινόμενον, εἰς Σύβραν, τυπωμένη δὲ εἰς Παρισίους, ἡ σκοπὸν ἔχουσα νὰ διεγείρῃ τὰ πάθη καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν εἰς Ἑλλάδα ἀποστολικῶν φίλων μας, μετετυπώθη νεωστὶ ἐνταῦθα, καὶ διεδόθη μετὰ πολλοῦ ζήλου. Ἐφάνη δὲ πρὸ μικροῦ καὶ ἐγκύκλιος ἐπιστολή, πηγάζουσα ἀπὸ τὴν ὑψίστην Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχὴν τῶν εἰς τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν Ὁρθοδόξων Ἀνατολικῶν, πνέουσα καὶ αὐτὴ κατ' ἡμῶν καὶ τῶν σχολείων μας ὅχι τὰ πλέον φιλικὰ αἰσθήματα, ἀλλ' ἀπὸ ἐσφαλμένης πληροφορίας, ὡς πιστεύομεν. Τέλος πάντων, ἐστάλη πρὸς τὸν Κύριον Ἰεττερ ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπαιτῶσα τὴν ἀποβολὴν ἐνὸς τῶν διδασκάλων του, μόνον καὶ μόνον διότι εἶναι ἄλλου δόγματος.

Στοχαζόμενοι ὅλα ταῦτα, καὶ πιστεύοντες ὅτι, ἐὰν ᾖτο δίκαιον ν' ἀποβληθῇ ὁ διδάσκαλος διὰ τὴν ἁλλοδοξίαν τε, ἔπρεπε καὶ ἡμεῖς, οἵτινες δὲν εἴμεθα τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, νὰ παραιτηθῶμεν ἀπὸ πᾶσαν σχέσιν μὲ τὰ σχολεῖα, ἐκρίναμεν διὰ τοῦτο ὁμογνημόνως νὰ μὴ στέρωμεν εἰς τὴν

ἀπαίτησιν ταύτην, ἐκτὸς ἂν ἐπαρουσιάζοντο ἄλλα αἰτία σημαντικώτερα παρὰ τὸ ἐν καὶ μόνον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐπιστολήν.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοὺς ἐγνωστοποίησεν ὁ Κύριος Ἰέττερ καθαρῶτατα, λέγων ὅτι δὲν ἡμπόρει νὰ στέρξῃ εἰς ἀπαιτήσεις ἀπ' ἀνθρώπους, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι ὑπεύθυνος· ἀλλὰ δηλοποιῶν ἐνταυτῇ τὴν προθυμίαν τε ν' ἀκούῃ φιλικὰς συμβουλὰς, διὰ τῶν ὁποίων ἤθελεν ἐμπορέσειν νὰ βελτιώσῃ τὰ σχολεῖά του. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκρινεν εὐλογον νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην, μὲ ἰδικὰς τῶν σημειώσεις προσηροτημένας. Ἐπειδὴ δ' αἱ σημειώσεις αὗται φαίνονται ἀρμόδιαι νὰ διεγείρῳσι καθ' ὅλων ἡμῶν ἐπιβλαβεῖς προλήψεις, καὶ νὰ φέρῳσιν ἐμπόδια εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, διὰ τοῦτο ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ λαοῦ πρὸς δικαιολόγησιν μας.

Ἴδου λοιπὸν, ὑποβάλλομεν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ φιλοδικαίῳ ἀναγνώστῃ πρῶτον τὰς ἐπιστολάς καὶ παρατηρήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Κυρίου Ἰέττερ· ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

Κύριοι Ὁμογενεῖς,

Ἐπειδὴ καὶ ἐκλέχθημεν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ παρατηρῶμεν τὸν μὲ τὸν ὁποῖον τρόπον ἐνεργεῖται ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων τῶν ὁμογενῶν μας εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ ποίας διδάσκονται ῥησχευτικὰς ἰδέας, ἐσοχάσθημεν ὡς ἀναγκαῖον νὰ ζητήσωμεν ἐργράφως παρὰ τοῦ Αἰδεσίμου Κυρίου Ἰέττερ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ διδασκάλου τε, ὅστις εὗρίσκεται εἰς τὸ σχολεῖον τὸ πλησίον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, διὰ τὰς ὅσας αἰτίας γράφομεν εἰς τὴν ἐπιστολήν μας. Ὁ Κύριος ὅμως Ἰέττερ, ἀντὶ νὰ μᾶς ἀποκριθῇ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν μας, μᾶς προτείνει ἄλλα ὅσα ἡμεῖς δὲν τὸν ἠρωτήσαμεν, οὔτε καιρὸν εἶχομεν νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν. Βλέποντες δὲ τοῦτο, ἐσοχάσθημεν νὰ κοινώσωμεν εἰς ὅλους τοὺς ὁμογενεῖς μας καὶ τὰς δύο ταύτας ἐπιστολάς, διὰ νὰ πληροφορηθῶσιν ἀκριβῶς πῶς ἐφέρθημεν ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐὰν δικαίως ἐζητήσαμεν τοῦτο, καὶ ποίας ἀποκρίσεις ἐλάβομεν.

Κύριε,

Εὐγνωμονοῦντες διὰ τὰ ὅποια τρέφετε πρὸς τὴν τοῦ ἔθνους μας παιδείαν αἰσθη-
ματα, καὶ φρονούντες ὅτι ὁ σκοπὸς σας ὅλος ἀποβλέπει τὴν πρᾶξιν τοῦ καλοῦ, καὶ

τὴν ἐκτελέσιν τοῦ “ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν,” καὶ βέβαιον ὄντες ὅτι ἅμα ἤθελε σὰς προτείνειν τις ὅ,τι ἀποβλέπει πρὸς ὠφέλειαν, εὐθὺς καὶ τὸ δέχεσθε καὶ τὸ ἐνεργεῖτε, ἀναφερόμενοι εἰς σὰς, ἀξιούμεν ὥστε τὸ πλησίον εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖόν σας νὰ βελτιωθῇ, διὰ νὰ γίνωνται ἀναλόγως τῶν ἐξόδων σας καὶ αἱ περὶ οὗτοι.

Κύριε, διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ σχολή σας αὕτη, καὶ νὰ ᾖ κατὰ τὴν εὐχαρίστησίν μας, καὶ διὰ νὰ ᾖ ἐλεύθερα καὶ τὰ τέκνα τῶν ὁμογενῶν μας νὰ εἰσέρχωνται αὐτοῦ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ διδάσκαλος ὁμογενὴς μας, καὶ τοῦ αὐτοῦ μὲ ἡμᾶς δόγμα-τος, ὅστις, ὁμοῦ μὲ τὴν ἡθικὴν, νὰ ἐνσπείρῃ καὶ εἰς αὐτὰ ὁγματικὰς ἰδέας, συμφώ-νους μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ εἰς τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα, τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέκνα δὲν πρέπει νὰ διδάσκωνται ἀπὸ ἄλλου δόγματος διδάσκαλον, διότι ὅ,τι αὐτὸς δὲν δοξάζει, καὶ ὅ,τι δὲν ἔμαθε νὰ δοξάζῃ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διδάξῃ εἰς ἄλλους;

Κύριε, ἡμεῖς χωρὶς νὰ παρατηρήσωμεν ἂν πρέπη νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον διδάσκοντος, καὶ ποῦ ἐσπούδασεν ὅ,τι ἐπαγγέλλεται, καὶ τὸν χαρακτήρα, καὶ παραχωροῦντες αὐτὰ εἰς τὴν φροντίδα σας, ἀπαιτοῦμεν ὡς ἀπὸ προσώπου ὄλων τῶν ὁμογενῶν μας τοῦτο, ὥστε οἱ εἰς τὰ φιλόφρονά σας ταῦτα σχολεῖα διδάσκοντες νὰ ᾖναι τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος, ὡς διδάσκαλοι τῶν τέκνων τῶν Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, συνωδευμένοι μὲ παιδείαν ἱκανὴν κατὰ τὸ ἑποῖον ὑπό-σχονται, ἡθικὴν Χριστιανικὴν, καὶ χαρακτήρα ἀξιοπρεπῆ.

Ἐλπίζοντες ὅτι, ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς σας ἀφορᾷ μόνον καὶ μόνον τὴν παιδείαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅλαι αἱ τὰς ὑποίας ἐκτελεῖτε δαπάναι δαπανῶνται μόνον καὶ μόνον πρὸς αὐξήσιν τῶν φώτων καὶ γνώσεων, καὶ πρὸς διάδοσιν τῶν μαθήσεων καὶ τῆς ἡθικῆς, θέλετε ταχύτερον ἐκτελέσειν τὴν ἀπαίτησίν μας, καὶ εἰσάγοντες διδάσκαλον ὁμογενῆ, καὶ τοῦ αὐτοῦ δόγματος μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἀνατολικούς, θέλετε μᾶς γνωρίζειν πάντοτε εὐγνώμονας, ὅταν τὰ καλὰ γίνωνται μὲ σκοπὸν ἀπολύτως καλόν.

Μένομεν, ἀγαπητοί,

Τῇ κβ'. Μαΐου, α.ωλς'.

Ἡ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚὴ Ἐπιτροπὴ.

Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον ἡμέραι πέντε, καὶ δὲν μᾶς ἀπεκριθῇ, ἐγράψαμεν τὴν ἀκόλουθον.

Κύριε,

Εἰς τὰς 22 τοῦ τρέχοντος σᾶς ἀνεφέρθημεν περὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἀλληλοδιδακτικοῦ σχολεῖόν σας, καὶ περὶ τῆς εἰσαίτησιν διδάσκα-λου ἔχοντος τὸ δόγμα Ἀνατολικόν· ἄχρις ὅμως τῆς ὥρας ἀποκρισίν σας δὲν ἐλάβα-μεν· παρακαλεῖσθε λοιπὸν νὰ μᾶς ἀποκριθῇτε, πληροφροῦντές μας τὴν ἀπόφασίν σας.

Μένομεν, ἀγαπητοί,

Τῇ κζ'. Μαΐου, α.ωλς'.

Ἡ ἘΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚὴ Ἐπιτροπὴ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΕΤΤΕΡ.

Αἰδοῦσιν μοι Κύριοι,

Ἡ ἐπιστολή σας τῶν 22 Μαΐς Ε. Π. μ' ἐδόθη τὴν ἰδίαν ἡμέραν· ἀλλ' ἐπεὶ δὲ εὐρισκόμεν ἤδη ἔτιμος νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν πόλιν διὰ τὴν ἐξοχὴν, δὲν ἠμότης νὰ σᾶς ἀποκριθῶ ἀμέσως. Ἐπιτρέψατέ με, εἰς ἀπόκρισιν, νὰ κάμω τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις.

Αἱ Ἀποστολικαὶ Ἑταιρεῖαι τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, καθόσον περὶ αὐτῶν εἶμαι πληροφορημένος, πρέσβυνται ἀγαθοεργίας [α] μετὰ τὴν Χριστιανῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, λαμβάνουν ὡς πλατεῖαν βᾶσιν θερησκευτικῆς διδασκαλίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις περιέχεται εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, καὶ τὸν ὁποῖον ὅλοι συμφώνως δέχονται· ἀπαράλλακτα καθὼς ἡ Βρετανικὴ καὶ Ἑβραϊκὴ Ἑταιρεία τυπώνει καὶ διανέμει τὴν Γραφὴν, τοιαύτην ὅποια εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀρχέτυπα, χωρὶς σημειώσεις οὐδὲ σχόλια.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν φιλανθρωπικῶν τούτων ἑταιρειῶν δὲν εἶναι σκοπούμενον νὰ διδάσκῃται κάμμία τελετὴ ἰδία ἰστέρας, ἢ καὲν δόγμα ἰδία ἰστέρας, τινὸς ἐκκλησίας, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ [β]. Κάθε διδασκαλία, ἀφορῶσα διατυπώσεις ἢ ἰδιαζούσας πράξεις, παραβλέπεται ὡς μὴ οὐσιώδης· ἐπεὶ δὲ ὁ Ἅγιος Παῦλος λέγει, “Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.”

Παρακαλοῦνται δὲ εἰς τοὺς φιλανθρωπικοὺς τούτους ἀγῶνας ὅχι ἀπὸ φαρίας· καὲν πνεῦμα, ὅχι ἀπὸ ἰδιόζουσαν τινὰ κλίσιν πρὸς τὸν ἰδιοῦ αὐτῶν τρόπον τοῦ λατρεῖν τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ μας Διδασκάλου, “Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.” ἥτις ἐπιστηρίζεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Παῦλον μετὰ τοὺς ἀκολουθοῦσας λόγους, “Ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.” Ὅτι δὲ ἦτο πάντοτε γνωστὸν εἰς τινὰς τῶν Προσέτιτων ἢ Ἀξιωματικῶν τῆς Ἐκκλησίας σας, οἵτινες εἶναι ὑπέρμαχοι τῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὅχι ὀλιγώτερον παρ' ὅσον ἐμπορεῖτε νὰ ἦσθε σεῖς, ὅτι ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην καὶ Γραφικὴν ἀρχήν, γίνεται πασιδῆλον ἀπὸ τὴν ὅποιαν αὐτοὶ ἐδείξαν εἰς τὰ σχολεῖά μας εὐνοίαν, ἐπισκεπτόμενοι αὐτὰ, καὶ παρευρισκόμενοι εἰς τὰς δημοσίας τῶν ἐξετάσεων, καὶ μάλιστα παρακαλοῦντες ἡμᾶς νὰ τὰ ἐπαυξήσωμεν, καὶ νὰ συστήσωμεν σχολεῖα εἰς μέρη, ὅπου οὐδὲ εἴχαμεν καὶ τὰ μέσα νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν ἑσφίν των.

Καὶ ὁ πρῶν δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Σμύρνης Σεραφεῖμ, ὅστις καταρχὰς δὲν ἦτο παντελῶς εὐδιάθετος πρὸς τὸν ἐπιεικὴ ζήλόν μας, ἐπεὶ δὲ ἐγνώριζεν ἐντελῶς τὰς ἀρχάς μας καὶ τοὺς σκοπούς μας, ὕστερον ἀποφασιστικῶς ἐφανερώσε τὴν εὐχαρίστησιν του εἰς μίαν ἐξέτασιν τοῦ ἐν Βουτζᾷ σχολείου μας μετὰ τὰς ἀκολουθοῦσας λέξεις, “Τώρα ἐκατάλαβα ὅτι τῶντι κάμνετε καλὸν εἰς τὸ γένος μας· εἰς τὸ ἐξῆς διὰ ὁμιλήσω διαφορετικὰ περὶ ὧν παρὰ πρότερον [γ].” Ἐνῶ λοιπὸν ταῦτα ὑπάρχον ἀναντιρρήτως ἀληθινὰ, καὶ ἐνῶ τὰ σχολεῖά μας ἦσαν καὶ εἶναι ἀκόμη ἀνοικτὰ εἰς τὴν ἐπιτηρησὴν σας κατὰ πάντα καιρὸν, καὶ ἐνῶ οἱ γονεῖς, οἵτινες ἀναμφίβολως εἶναι οἱ πρῶτοι φύλακες τῶν τέκνων των, ἐφανερώσαν πάντα τοῦτο, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν τελευταίαν ἐξέτασιν αὐτῆς ἐκείνης τῆς σχολῆς, ἥτις ἀπὸ σᾶς φέγεται, τὴν

τελείαν των ευχαριστησιν και ευγνωμοσύνην διὰ τὰς προόδους τῶν τέκνων των· στοχαζόμενος, λέγω, ὅλα ταῦτα, ὅχι μικρὸν ἐξεπλάγην διὰ τὸν τρόπον καὶ τὸ σκοπούμενον τῆς πρὸς ἐμέ· ἐπιστολῆς σας. Φαίνεται ὡς ἐπιστολὴ ὑποκειμένων ἀγνωστώντων τὰς πασιδῆλως περιβάσεις ταύτης τῆς σχολῆς, ἥτις, ὡς βέβαια γνωρίζετε, ὑπῆρξεν ὑπὸ τὸν ἴδιον διδάσκαλον καὶ μετὰ τὸν ἴδιον σχηματισμὸν εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑξ ἡρῶν παρελθόντων χρόνων. Τὸ σχολεῖον εἶναι ἐλεημοσύνης σχολεῖον, καὶ ἐλευθέρως ἀνοικτὸν εἰς ὅλους, ὅσοι θέλουν νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπ' αὐτό. Κάνεις δὲν βιάζεται νὰ πέμψῃ τὸ τέκνον σου. Ὁμοιάζει δὲ καὶ ἐπιστολὴν ἱερετέρου πρὸς τὸν αὐτοῦ ὑποδέεσθρον. Σᾶς ἐρωτῶ λοιπὸν, “Τίς ὑμᾶς κατέστησεν ἀρχοντας καὶ δικαστὰς ἐπ' ἐμέ;” “Ἡ τίς ὁ ὑναται νὰ σᾶς δώσῃ ἐξουσίαν εἰς τὸ νὰ με προστάξετε με ποῖον τρόπον καὶ με ποῖα μέσα χρεωστῶ νὰ μοιράζω τὴν ἐλεημοσύνην μου, ὡς πρὶν κτωρ μιᾶς φιλανθρωπικῆς εταιρείας, εὐρισκομένης εἰς Ἀγγλίαν, καὶ ὅχι, καθὼς λέγετε, εἰς Ἀμερικὴν;” Ἐγὼ πάντοτε εἶμαι ἐτοιμος νὰ δέχωμαι συμβουλὰς, καὶ ευγνωμονῶ εἰς καθένα, ὅστις θέλει νὰ με δηγῇ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον πῶς νὰ καταστήσω ἑμαυτὸν καὶ τὰ παρ' ἐμοὶ ἐναποκείμενα μέσα ὠφελιμώτατα. Ἀλλὰ παρακαλῶ, διὰ βραχείων, νὰ ἐνθυμῆσθῃ ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω στρέψαι εἰς τὸ νὰ ἐπιτάττωμαι, καθὼς καταλαμβάνω ὅτι τὸ δηλοῖ ἡ λέξις σας, “ἀπαιτοῦμεν.” [δ]

Ἐάν τις τῶν γονέων, — ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι οἱ προσφορώτεροι κριταὶ τοῦ τοιοῦτος, (ε) — ἐμπορῇ προσηκόντως ὁποδεῖξῃ ὅτι τὰ παιδιὰ των διερχόμενα ἢ παρεμειλήθησαν, καὶ ὅτι ὁ διδάσκαλος ἐπρόσχεσεν εἰς τὸ ἡθικόν, καὶ ἐπάσχιε νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τῶν παιδιῶν τὸν νοῦν ἀρχὰς ἐναντίας μετὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, — ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τὸ σύνθημα ἢ ὁ κανὼν μας, — τότε ἀμέσως θέλω τὸν ἀποβάλλειν τῆς διέσεώς σου. [ς] Ἐπ' ἀληθείας, ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπαγρυπνῶ εἰς ταῦτα· ὡς δὲ πρὸς τὴν παιδείαν σου, ὡς κατωτέραν ὅσης ἐπιθυμοῦμεν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσε τὰς κατὰ τοῦτο ἑλλείψεις σου μετὰ τὴν ἐπιμελείαν σου.

Τέλος πάντων, σᾶς παρακαλῶ, ἐπιμελῶς καὶ ἱκετευτικῶς νὰ παρατηρήσετε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς περιέχεται εἰς τὸ τριακὸστὸν ὁρθὸν καὶ τριακὸστὸν ἑνατον ἐδάφιον τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, “Μήποτε καὶ θεομάχοι εὐρεθῇτε.” (ζ)

Προσέτις δὲ ὅτι εἰς ταύτην μου δὲν προσμένω ἀποκρίσιν, ἐπειδὴ δὲν ἀγαπῶ τὸν ἐριστικὸν πόλεμον.

Εἶμαι, Αἰδέτιμοι Κύριοι, Εὐχέτης Ὑμέτερος,

Σμύρνη, Μαῖου 27, 1836.

I. A. LÉTTER,

Πρεσβύτερος τῆς Ἡνωμένης Ἐκκλησίας
τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

α. Ἐπιθυμεῖ καθείς νὰ μάθῃ ἢ ἀγαθοεργίᾳ τῶν Ἀποστολικῶν Ἐταιρειῶν εἰς τί ἀποδίδει, εἰς τὸ νὰ διαδώσῃ τὰ φῶτα τῆς παιδείας, ἢ νὰ διδάξωσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς πεπλανημένους καὶ μὴ εἰδότας τὰς Γραφάς; Ἐάν ᾔναι τὸ πρῶτον,

ὅθεν ἔπρεπε νὰ περιορισθῶσι μόνον καὶ μόνον εἰς τὸ νὰ ἐκδίδωσι τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Γραφὴν, καὶ πλῆθος βιβλιαρίων ὅλ' ἀποκόμματα ἀπ' αὐτάς, καθότι ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς ἀπλῆς μεταφράσεως μόνον τούτων τῶν δύο Ἱερῶν Βιβλίων ν' αὐξήσωσι τὰ φῶτα τῆς παιδείας· αὐτὰ μόνον χρησίμευσον νὰ διδάξουν τὸν ἀνθρώπον τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐξ ἀποκαλύψεως ἱερὰν θρησκείαν, καὶ ὅσα ἄλλ' ἀφορῶσι τὴν πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὰ δὲ τὰ διδάσκουσι καὶ εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένα γλῶσσαν· εἰς τὴν ὅμως ἐμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν εἰς αὐξήσιν τῶν φώτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, δὲν δύναται τις νὰ τὸ αἰσθανθῇ, διότι τὸ ἔθνος μας, καὶ προτοῦ νὰ φανῶσιν οὗτοι οἱ ἀγαθοεργοί, δὲν ἐστέρηθη ποτὲ οὔτε τὴν θρησκείαν του, οὔτε τὰς ἱερὰς βίβλους του, ἀλλὰ καὶ καυχᾶται ὅτι τὰς ἐφύλαξε καὶ τὰς φυλάττει ἀνοθεύτους. Ἐάν, τὸ δεύτερον, ἦλθαν νὰ μᾶς διδάξουν ἡμᾶς τοὺς μὴ εἰδότας τὰς Γραφάς, καὶ διὰ τοῦτο πλανημένους, τοῦτο, μὲ φαίνεται, δὲν ἀνῆκε διόλου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν γλῶσσαν συνεργάφησαν τὰ τρία Εὐαγγέλια, αἱ Πράξεις, καὶ αἱ Ἐπιστολαί· καὶ ἔπειτα, χάρις τῷ Θεῷ, ἀπὸ τὰς μεταφράσεις των καμμία προσθήκη ὠφελείας δὲν ἔγινε, διότι αἱ κατὰ λέξιν μεταφράσεις σκοτίζουν περισσύτερον παρὰ νὰ διασαφίσουν τὸ νόημα. Πολὺ ἐπιθυμοῦσαμεν νὰ μᾶς εἰποῦν ποία εἶναι ἡ πλάνη καὶ ἄγνοια τῶν Γραφῶν; Χωλαίνομεν ἡμεῖς διόλου εἰς τὸ δογματικόν; ἀναμφισβήτως ὄχι, διότι αὐτοὶ καὶ ἄκοντες ὁμολογοῦν ὅτι ἡμεῖς φυλάττομεν καλῆτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ δογματικόν. Ἀποβάλλομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ; καὶ τί τάχα διδάσκουν καθ' ἡμέραν οἱ ἱεροκλήρυκες, οἱ πνευματικοί, οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀρχιερεῖς; Πῶς εἶναι αὐτοὺς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ ὥς τώρα εἰς ἡμᾶς ἀνῆκουτος, καὶ τώρα σαλπίζόμενος ἀπὸ αὐτούς; καὶ διατί εἰς τὰ ἀνήλικα βρέφη, εἰς τὰ παιδιὰ, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἄνδρας ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ; Ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὰς συναγωγὰς ἐκήρυστον ὄχι εἰς παιδιὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· πλὴν ἁληθινὰ ὁ νέος οὗτος λόγος νέας δέλει ψυχάς.

Ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ἥθικην. Ἐνθυμούμεθα τὴν κοινὴν παρομίαν, Ἡ αὐλὴ σὲ ὅταν διψᾷ, μὴ χύσης νερὸν ἔξω· ἄραγε ὅλ' οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τῶν Βρετανικῶν, ὅλ' οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς, ἔγιναν ἥθικώτατοι, καὶ ἐμείναμεν ἡμεῖς, μόνον τὸ ἔθνος μας, χωρὶς ἥθικην;

β. Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς οἱ Κύριοι οὗτοι μᾶς λέγουν κάθε στιγμὴν λόγον Θεοῦ, χωρὶς νὰ μᾶς φανερώσουν ποῖος εἶναι αὐτός. Εἶναι μόνον ἄραγε ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦν πίστις ὁ λόγος οὗτος ὁ καινός, γυμνὴ καὶ σκεπημένη ἀπὸ κάθε τελετήν, ἀπὸ κάθε μυστήριον, ἀπὸ κάθε δόγμα; Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἐννοήσωμεν, καὶ χρεῖα δηλῶσι κολουμήν τοῦ. Ἡμεῖς, ἂν ἐξετάσωμεν τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν πίσιν, εὐθὺς τὴν εὐρίσχομεν γεμάτην ἀπὸ δόγματα. Ἐάν ὅμως ἀπλὴν πίσιν, δὲν ἐξεύρω τί διαφέρουν αὐτοὶ ἀπὸ ἡμᾶς, ἡμεῖς ἀπ' αὐτούς, αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Λατίνους, οἱ Λατῖνοι ἀπὸ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ ὅλα τὰ διάφορα ἔθνη τὰ ὁποῖα πιστεύουν εἰς τὸν Ἰησοῦν; Ἐάν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἦναι μόνον ἡ ἥθικη, ὅλα ταῦτα ἔχουν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ εὐρίσκουν ὅτι αὐτοὶ μὲ τόσον κόπον, καὶ μὲ τόσα ὑπέρογκα ἐξοδα ζητοῦν νὰ μᾶς διδάξουν ὡς καινοφανές· ἀλλ' αὐτοὶ τὰς τελετὰς θεωροῦν ὡς πράγματα μὴ ἀναγκαῖα, καὶ μόνον τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἀπλὴν πίσιν δέλουν. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲ δέλει τὸν Χριστιανὸν βαπτισμένον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· καὶ ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ τὸν μὴ ἀναγεννηθέντα ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος ἀνεπίδεκτον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Οἱ Κύριοι οὗτοι λέγουν ὅτι τὸ βάπτισμα εἶναι, ὡς τελετὴ, μὴ ἀναγκαῖον, καὶ ὁ Χριστὸς ἀποφασιστικῶς, λέγει, “Ὁ μὴ ἀνα-

γεννηθεῖς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· Αὐτοὶ τὴν μετέληλθιν τῶν μυστηρίων ὡς τελετήν, καὶ αὐτὴν τὴν θεωροῦν μὴ ἀναγκαίαν, καὶ ὁ Χριστὸς λέγει, "Ὅστις δὲν φάγη τὸ σῶμά τε, καὶ δὲν πίῃ τὸ αἷμά τε, δὲν ἔχει μέρος μετ' αὐτοῦ. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι ἐκείνων ἔκαμνον τὰς χειροτονίας μετ' ἐλετάς, μετ' τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν, καὶ αὐτοὶ τελετάς δὲν θέλουν, ἀλλὰ μόνον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ποῖός, πάλιν τὸ λέγω, εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος! δὲν ἐννοῶ. Εἶναι ὅμως παράδοξον καὶ τὸ ἡγτὸν τοῦ Παύλου εἰς αὐτὴν τὴν περιέλασιν· ὁ Παῦλος λέγει ὅτι καὶ οἱ Ἑθνικοὶ καὶ οἱ Ἑβραῖοι πιστεύοντες εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶναι ἕνα· ἐδῶ δὲν ἐξέστω ποῖον ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι Ἑβραῖοι, ποῖοι Ἑθνικοὶ, καὶ ποία ἡ καινὴ κτίσις, ὡς φαίνεται καινὴ καὶ νέα ἡ διδασκαλία των, καὶ λυποῦμαι πῶς ἐμποδίζομεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον Παῦλον νὰ δεχθῶμεν νέας διδασκαλίας, "καὶ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἀποκαλύψεται παρ' ὃ παρελάβετε

γ. Ἡμεῖς, Κύριοι, καὶ τώρα ἀκόμη σᾶς εὐγνωμονοῦμεν, ὅταν μᾶς κάμψετε καλόν· Τὸ ἔθνος μας εἶναι εὐγνωμον εἰς τοὺς εὐεργέτας σου, δὲν εἶναι ὅμως καὶ χωρὶς κρίσιν νὰ δεχεται τυφλῶ· ποδὶ καθέν τι, οὔτε ἔμαθε νὰ κολακεύῃ. Δεχόμεθα τὸ καλὸν χωρὶς νὰ μᾶς προξενήῃ κακόν· καὶ τώρα ζητοῦμεν ἀπὸ σᾶς σχολεῖα, ὅχι ὅμως τοιαῦτα ὅποια ἔχετε μετ' διδασκάλους μόνον τὸ ἄλφα καὶ βῆτα, ἡ καὶ κάτι περισσότερον γνωρίζοντες, ἀλλ' ὅποιοις ἡμεῖς σερούμεθα. Τοιαῦτα σχολεῖα καὶ τοιοῦτοι διδάσκαλοι ὁμοιάζουν μετ' τὸ ξηρὸ ψωμί τοῦ πτωχοῦ, τὸ ὅποῖον, ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ δουλεύσῃ, δὲν τὸ κερδίζει· ἀν θέλετε νὰ μᾶς κάμψετε καλόν, φέρετέ μας ἐπιστημονικούς διδασκάλους, σοφοὺς ἄνδρας.

Ἀφήσατε τὰς τυπογραφίας σας ἐλευθέρως, καὶ τότε ἀπολαμβάνετε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν. Καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμεν ὅταν μόνον καὶ μόνον θέλετε τὸν φωτισμόν μας εἰς τὴν παιδείαν, καὶ ὅταν τὸ καλὸν τὸ ἐκτελήτε ὅχι νὰ κερδίσετέ τι, ἀλλὰ νὰ ὠφελήσετε τὸ ἔθνος. "Ὅταν δὲ προξενήτε ταραχάς, συγχύσεις καὶ σχίσματα μέσα εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ὅταν διεγείρετε τὸ μῖσος τῶν ὁμογενῶν ἐναντίον τῶν ὁμογενῶν των, καὶ ὅταν ζητοῦντες νὰ μᾶς ὠφελήσετε μόνον μετ' τὴν ἀπλὴν γνῶσιν τῶν γραμμάτων, μᾶς ἐνσπείρετε ἰδέας ὥστε τὸ ἔθνος μας νὰ διαιρεθῇ πάλιν, καὶ νὰ δοκιμάσῃ καὶ μετὰξὺ τοῦ ὅ,τι δοκιμάζεστε· σεῖς μετὰξὺ τῶν Ἱρλανδῶν καὶ Καθολικῶν, δὲν ἐξέστω πῶς νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν τὴν ὠφέλειαν. Ἡμεῖς καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν μας δὲν λέγομεν ὅτι δὲν εὐγνωμονοῦμεν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον. Πλὴν διατί ἡμεῖς νὰ γράφωμεν ἄλλα, καὶ σὺ, Κύριε, νὰ μᾶς ἀποκρίνεσαι ἄλλα;

δ. Ἡμεῖς, Κύριε, δὲν σε ἐπιτάττομεν, ἀλλὰ ἐκ μέρους ὅλων τῶν ὁμογενῶν μας ἐξηγήσαμεν τὴν βελτιώσιν τοῦ σχολείου σου. Πρῶτον μᾶς ζητεῖς νὰ παρατηρῶμεν τὰς προόδους τῶν τέκνων μας, καὶ λέγεις ὅτι τὰ σχολεῖά σας εἶναι ἀνοικτὰ εἰς τὴν ἐπίκρισιν μας· ἔπειτα ὅταν σε εἴπαμεν ὅτι ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν γνωρίζει τὴν γλῶσσαν, εἶναι ἀγράμματος διότι ἐδιδάχθη διδάσκειν, διότι ὅταν εἰς τὰς τελευταίας ἐξετάσεις ἠθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ, ἐπειδὴ ὁ λόγος δὲν ἦτο συνθεμένος ἀπ' αὐτὸν, ἀλλ' ἀπ' ἄλλον, δὲν ἐδυνήθη καὶ νὰ τὸν ἀναγινώσκῃ ἐλευθέρως, ἀλλ' ἐσκόνταπτε καθὼς ὅσοι ἔχουν μωυπῖαν, διότι διὰ τινὰ τέλην τοῦ ἀρῆκε τὸ Ἀστικὸν δῶγμα καὶ ἔργον· Ἀσθηροκαλεῖνος, διότι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις του πολλὰκις ὁ ἴδιος ἔσφαλεν, ὅτι εἰς διάστημα πενταετοῦς διδασκαλίας δὲν ἔκαμε καμμίαν ἐπίδοσιν, ὅτι ὅσον ἀν θέλῃ ἄς ἐπιμελῇται ὅταν δὲν γνωρίζῃ τὴν ὁποίαν διδάσκει γλῶσσαν, ὅταν λοιπὸν καθὼς ἐπαγγέλλεσται, συνεργῇ νὰ διδάσκῃ παιδείαν, πῶς δὲν δεχέσται τὰς συμβουλάς ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι τοῦλάχιστον γνωρίζουν τὴν γλῶσσάν των; Τοιαῦτα εἶναι

τὰ καλὰ σας, αἱ ἐλεημοσύναι οὕτω πως πρέπει νὰ γίνωνται; χαριζόμενοι εἰς τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον, ἐμπορεῖτε νὰ ὠφελῇτε τὸ δημόσιον; Ἐχετε σχολεῖα, δὲν τὸ ἀρνούμεθα, ὡς ἴδωμεν ὅμως ποίας προόδους κάμνουν. Τί μᾶς ζητεῖτε λοιπὸν ἐπικριτάς; καὶ διατί νὰ σᾶς κακοφανῇ ὅταν ἐν ἔθνος ἐπρόφερε τὴν λέξιν Ἀπαιτῶμεν, ἐνῶ ἐπρεπε νὰ χαρῆτε ὅτι τὸ ἔθνος ἐπληροφορήθη ὅτι πράττετε τὸ καλὸν, καὶ, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζετε τὴν γλῶσσαν, ἀπατάσθε; Ἐκ τούτων ὅλων συμπεραίνεται ὁ σκοπὸς σας.

ε. Ναι, καὶ οἱ γονεῖς εἶναι φύλακες, Κύριε, τῶν τέκνων των, ἀλλὰ καὶ ἡ κοινὴ μήτηρ, ἡ Ἐκκλησία, ἔχει τὸ δικαίωμα τούτου. Καὶ καθὼς οἱ γονεῖς ἀπὸ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ εἰς τὰ τέκνα, καὶ εἰς τοὺς γονεῖς, καὶ δύναται νὰ συμβουλεύη, νὰ ἐλέγχῃ, νὰ ἐπιπλήττῃ· καὶ ἐνθυμήσου τί συμβεβλέπει περὶ τούτων ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τίτον καὶ τὸν Τιμόθεον, ὅτι ἐκείνας τὰς χήρας, καὶ ἐκείνας τοὺς πατέρας νὰ προσεύχῃ εἰς ἀξιώματα θεησκευτικά ὅσοι ἐφρόντιζαν περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων των. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀγρυπνῇ ἡ Ἐκκλησία διὰ τὰ τέκνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ νὰ τὰ ποτίζῃ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας; πρέπει νὰ τ' ἀφίνη εἰς τὰς διελήσεις τοῦ καθένος, καὶ νὰ τὰ ἐντυπώνῃ ὁποίας ιδέας θέλῃ; Μὲ συγχωρεῖς, Κύριε, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία σοχάζεται χρεὸς τῆς ἀφσκευτὸν νὰ φροντίζῃ νὰ γίνεταί ἡ ἀνατροφή ἀπὸ τοὺς πατέρας τῶν τέκνων ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

Ἄλλως ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔδύνατο νὰ ὀνομάζεται μήτηρ κοινὴ, καὶ σκοπιὰ, ἐξ ἧς παρατηροῦντες οἱ τὴν ποιμαντορίαν ἔχοντες διώκουσι πάντα λύκον ἐπερχόμενον εἰς αὐτήν, σφριζόντες τὰ τέκνα των εἰς ὅσα ἔμαθον καὶ ἐδιδάχθησαν κατὰ τὴν συμβεβλην τοῦ Παύλου· "Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐδιδάχθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες" ἔσαι γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαίνουσας διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἐπιστρέψουσιν διδασκάλους ἑαυτοῖς, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν." Πρὸς Τιμ. Ἐπισ. α.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι παράδοξον καὶ εἰς τὸν ις'. καὶ ιζ'. αἰῶνα ἐφάνησαν σχολεῖα καὶ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα χάριν τῶν πτωχῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς Κρήτην, καὶ εἰς Κύπρον, καὶ ὅπερ ἀλλοῦ ἐδεσπότευσεν ἡ Παπικὴ δεσποτεία, καὶ βίβλια ἐξεδόθησαν διὰ νὰ ὑποσύρῃσι τῶν Ἑλλήνων τὰ τέκνα εἰς τὸ Παπικὸν δόγμα· καὶ ὁ ιγ'. Γρηγόριος αὐτὴν τὴν μέθοδον ἐτεχνεύσατο, καὶ εἰς τὸ στόμα του ἡ λέξις φιλανθρωπία ἐβασίλευεν.

ζ. Ἐδὼ ἐξηγεῖται σαφέστατα, ἐὰν ὁ διδάσκαλος ἐνσπείρῃ ἀρχὰς ἐναντίας μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὥστε τότε μόνον ὁ διδάσκαλος ἀποβάλλεται; ὅταν εἴπῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός· ἄλλ' ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ ἐξομολόγησις δὲν εἶναι μυστήριον, τὸ χρίσμα περιττὸν, ἡ ἐξουσία τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἐδόθη μόνον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, τὸ βάπτισμα δὲν λύει τὴν προπαιτορικὴν ἁμαρτίαν, ἡ πίστις μόνη ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν, καὶ τὸ βάπτισμα δὲν εἶναι οὐσίωδες, ἡ Παρθένος μετὰ τὸν τόκον τοῦ Θεοῦ ἐγέννησε καὶ πολλοὺς ἄλλους υἱοὺς ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἶναι καὶ μετὰ τὴν ἐδολογίαν ἀπλοὺς ἄρτος καὶ ἀπλοὺς οἶνος, ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων εἶναι εἰδωλολατρεία, ἡ τιμὴ καὶ τὸ σέβας πρὸς τοὺς ἀγίους εἶναι πολυθεΐα, ἡ τιμὴ πρὸς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων εἶναι καὶ αὕτη εἰδωλολατρεία, ὁ τύπος τῆς σαυρῆς εἶναι ὀύλου περιττός, αἱ Οἰκουμνικαὶ Σύνοδοι, καὶ οἱ κανόνες τῶν ἄλλων Συνόδων εἶναι μάταια, καθότι εἶναι ἀνθρώπων σοχασμοί, ὅτι ὅσα εἶπεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς μαθητάς του, μόνον αὐτοὺς ἀφορῶσι, καὶ ὅχι ὅλους τοὺς πιστεύοντας, αὐτὰ δὲν ἐγγίχουσιν.

ζ. Ἡμεῖς εἴμεθα, Κύριοι, ἐριστικοί; ἡμεῖς πολέμοι τοῦ Θεοῦ; ἤλθαμεν νὰ σᾶς μετακινήσωμεν ἀπ' ὅ,τι παρελάβετε καὶ πιστεύετε; ἐφάνη ποτὲ κανεὶς ὁμογενὴς μας νὰ σᾶς εἶπῃ, ὅτι τοῦτο τὸ ὁποῖον φρονεῖτε εἶχει πρόληψις, τὸ ἄλλο δεισιδαιμονία, αὐτὸ δὲν εἶναι τῶν Ἀποστόλων, ἡ ἐκεῖνο δὲν εἶναι καλόν; Χάρις τῷ Θεῷ, ἐὰν τὸ ἔθνος μας, καθὼς τὸ κατηγορεῖτε, ἦναι ἀμαθὲς, καὶ ὁ Κληρὸς μας, καθὼς μεταξὺ τῶν συνομιλιῶν σας λέγεται, ἦναι ἀνίδεος τῶν Γραφῶν, δὲν ἔχει τοῦλάχιστον τὴν ἰδεάν νὰ περιέρχεται ἐν γωνία καὶ παραβύθῳ διὰ νὰ κάμῃ προσηλύτους. Ὁ λόγος τῷ Θεῷ ὡς κηρύσσεται ὅπου δὲν ἀνέτειλε τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Ἰδοὺ ἡ Ἀφρική, ἰδοὺ οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικής, τὰ βόρεια καὶ νότια μέρη γέμουν τοιούτους. Ἐκεῖ εἶναι ἀνάγκη, ἐκεῖ εἶναι ἔργον Ἀποστολικόν. Διὰ τί μόνον εἰς τὸ ἰδικόν μας ἔθνος νὰ θεωρεῖται ἡ ἐντολή τοῦ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σε ὡς σεαυτόν; Εἰς τὰ ὁποῖα βήματα μάς στέλλετε νὰ παρατηρήσωμεν, ἐκ τούτων πληροφορούμεθα τὸν σκοπὸν σας. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Γαμαλιὴλ εἰς τοὺς Ἰουδαίους· “Ἀπόσῃτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τέτων, καὶ βάσατε αὐτοὺς, ὅτι ἐὰν ἡ ἐξ ἀνθρώπων ἢ βουλή αὕτη, ἡ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰδὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, ἔδυνασθε καταλύσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὐρεθῇτε.” Ποῖα λοιπὸν εἶναι ἡ βουλή σας, καὶ ποῖον τὸ ἔργον σας; Οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυττον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους τὸν Ἰησοῦν· σεῖς τίνα κηρύττετε; ἄλλον Ἰησοῦν, ἄλλην διδασκαλίαν ἢ τὴν Εὐαγγελίον τῶν Ἀποστόλων; ἄλλ' ἡμεῖς καὶ τὸ ἔχομεν καὶ τὸ πρᾶσσομεν· σᾶς λέγομεν δὲ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι γυμνοί, ἀνέσιοι, ἄποροι, ἐκήρυττον παρρησίαν, μὴ μεταχειρίζομενοι ἢ χρηματικὰς δόσεις, ἢ τροπολογίας εἰς τὸ κήρυγμα, ἐπειδὴ ἔτις ἐπαρηγγέλθησαν, “Μὴ κτήσῃσθε βᾶειδον μήτε πῆραν”· ἔθαυμαστέργεν, ἰάτρευον πυφλοὺς, ἔκαμαν ὅλα ὅσων τὴν ἐξουσίαν ἔλαβον παρὰ τοῦ διδασκάλου των, καὶ ὁ σκοπὸς ἦτο νὰ φέρωσιν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου τοὺς ἀθέους, τοὺς εἰδωλολάτρας, τοὺς Ἰουδαίους, ὅχι τὰ ἀνήλικα παιδιά· ἐὰν ἡ βεβλή καὶ τὸ ἔργον σας ἦναι τοιοῦτον, παρεσιασθῇτε ἀναφανδόν, κυρύξτε θεημοσίαν, εἰδέτε, εἰπέτε τὸ καινὸν σας κήρυγμα, ζήσετε καθὼς οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τότε δύνασθε νὰ πείσετε τὸν καθένα· εἰδὲ, ἐνθυμηθῇτε τί λέγει ὁ Παῦλος, “Τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλα εἰσὶ, τὰ δὲ ἄλλως ἔχοντα κρυβεῖναι οὐ δύναται.”

Κύριοι Ὁμογενεῖς,

Ὁ σκοπὸς μας οὔτε ἦτον οὔτε εἶναι νὰ ἐρίζωμεν, ἐπειδὴ δὲν ἐγράφαμεν πρὸς τὸν Κ. Ἰέττερ ἐξετάζοντες τί φρονεῖ, ἀλλὰ μόνον νὰ βελτιώσῃ τὴν σχολὴν τε, ἐμπούσε μὲ δύο λέξεις νὰ μᾶς ἀποκριθῇ, ναὶ ἢ ὄχι· εἰς τί ὅμως τόσα, ὅσα περιέχονται εἰς τὴν διφυλλὸν σου ἐπιστολήν; ἄλλ' “οὐκ ἐστὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ” διὰ τοῦτο καὶ δημοσιεύομεν διὰ τύπου τὴν ἐπιστολήν μας καὶ τὴν ἀπόκρισίν σου, ἐκθέτοντες ὑπόβην καθενὸς πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Ἡ θεησκεία μας, Κύριοι, ἐνῷ εἶναι θεοδότος, μᾶς φυλάττει καὶ εἰς ἐνωσιν, καὶ δι' αὐτῆς ἐνεργοῦνται ἅπαντα καλὰ, καὶ εἶναι τὴν σήμερον χαρὰ κατὰ τῆς ἐθνους. Συλλογισθῇτε λοιπὸν, ἐὰν εἰς τὰς ψυχὰς τῆς νεολαίας ἐντυπωθῇ ἀντίθρησκόν τι, ποῖον ἔθνος δύναται πλέον αὐτῇ νὰ συστήσῃ, καὶ ποῖα καλὰ ἐμπορεῖ νὰ κάμῃ; Ὑποφέρετε νὰ ὑποπέσωμεν εἰς τὰς παλαιὰς ἐριδίας καὶ διαιρέσεις θεησκευτικὰς; καὶ ἀλλοίμονον τότε. Ἐπιθυμῶσαμεν νὰ συμβεβληθῶσιν οἱ Κύριοι ἔτσι, ὅτι ἐὰν μόνον ἀφορῶσι τὴν παιδείαν τοῦ Ἑθνους μας, ν' ἀκούουν συμβεβλάς· ἐὰν δὲ ἄλλα φρονοῦν καὶ ἄλλα λαλοῦν, ἡ μέλλουσα γενεὰ θάλει τοὺς ὀνομάσειν ἀναμφιβόλως Ταραξίας τοῦ Ἑθνους.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ.

Τοιαύτας δεινὰς κατηγορίας ἔκριναν εὐλογον νὰ ἐκδώσωσι καθ' ἡμῶν οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς. Πρὶν δ' ἀποκριθῶμεν εἰς αὐτάς, ζητοῦμεν ἄδειαν νὰ τοὺς ἐρωτήσωμεν, διατί μεταχειρίζονται ποτὲ μὲν τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν, ποτὲ δὲ τὸ ἐνικὸν πρῶτον πρόσωπον;* Τί ἐννοεῖ τοῦτο; Τάχα ὅτι, ἂν ἢ τέσσαρες† ὑπογράφωνται, εἰς μ' ὅλον τοῦτο συγκροτεῖ ἀληθῶς τὴν Ἐπιτροπὴν; ἢ ὅτι ὁ τοσάκις μεταχειριζόμενος τὸ ἐνικὸν πρῶτον πρόσωπον πρέπει νὰ θεωρῇται ὡς “τὰ πάντα ἐν πᾶσιν,” οἱ δὲ συναδελφοί του ὡς ψιλὰι σκιαὶ χωρὶς οὐσίαν; Ἀλλ' ἔπρεπεν ὁ σφετερισθεὶς τὸ δικαίωμα τοῦ γράφειν οὕτω νὰ μᾶς φανερώσῃ καὶ ποῖος ἐκ τῶν τεσσάρων εἶναι, ὥστε νὰ τὸν ἀποδώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ μᾶς ἀπαιτῇ ἰδιαίτερον σέβας.

Ἄς προχωρήσωμεν τώρα εἰς τὰς σημειώσεις. Μᾶς λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι, “ἐπὶ τὰς κατὰ λέξιν μεταφράσεις τῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλῶμένην διάλεκτον, δὲν ἐγίνε καμμία προσθήκη ὠφελείας, ἀλλ' ὅτι ἐξεναντίας τοῦτο ἐσοκότισε μᾶλλον παρὰ διεσάφησε τὸ νόημα.” Παράδοξα τῶν λόγια! Αἰσχυρίζεται κανεὶς ὅτι ὁ κοινὸς, ἀπαίδευτος λαὸς καταλαμβάνουν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν; Διὰ τοιπὸν ὁ συμπολίτης σας Κοραῆς, ἓνας τῶν σοφωτάτων ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς σας, καὶ, ἀκολούθως, ἀρμοδιώτατος κριτὴς τοιαύτης ὑποθέσεως, παρεκίνησε πρὸ πολλοῦ τὴν Βιβλικὴν Ἐταιρείαν νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε νὰ μεταφρασθῇ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον; Διὰ τὴν μετέφρασεν αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰς πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον Ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; Διὰ τὴν ἔκρινε καὶ αὐτὴ ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀναγκαίαν τὴν μετάφρασιν τόσον τῆς Παλαιᾶς ὅσον ἢ τῆς Νέας Διαθήκης; Ἀγνοοῦν οἱ ἐλλόγιμοι Κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι μία τῶν μεταφράσεων,‡ τὰς ὁποίας διαδίδει ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία, ἐγίνε, μὲ

* “Πάλιν τὸ λέγω. Δὲν ἐννοῶ. Δὲν ἐξέρω. Λυποῦμαι. Δὲν ἐξέρω πῶς νὰ ὀνομάσω. Μὲ συγχωρεῖς.” Σελ. 9, 10.

† Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι, Πολύκαρπος Ἀρχιμανδρίτης, Ἰγνάτιος Διδάσκαλος, Βενέδικτος Διδάσκαλος, Ἐξαρχος Ἀγάπιος.

‡ “Ἡ Νέα Διαθήκη, μεταφρασθεῖσα ἀδείᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπιθεωρηθεῖσα ἀκριβῶς, ἐξεδόθη παρακειμένη καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἐν Λόνδρῳ, ἐν πρῇ αἰκῇ.”

ἄδειαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἐνὸς τῶν ἐγκρίτων τῆς ἀρχιερέων, τοῦ σήμερον μητροπολίτου εἰς τὸν Μέγαν Τούρναβον; Ἐὰν ἡ μετάφρασις αὕτη σκοτίζη πλεόν παρὰ διασαφηνίξη τὸ νόημα, διατί ἐσυγχώρησεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία νὰ τυπωθῇ; Ὁ ἐπιθεωρήσας τὴν μετάφρασιν πολυμαθὴς καὶ ἀξιοσέβαστος ἀνὴρ, ὁ πρῶην Πατριάρχης Κωνσταντίας, δὲν ἤτον ἀράγε αὐτὸς ἱκανὸς νὰ κάμῃ τότε τὴν ὁποίαν σήμερον μᾶς κοινοποιεῖ μὲ τόσον θάρρος ἀνακάλυψιν ἢ Ἐπιτροπή;

Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη, ὅτι δηλαδὴ ἀπαιτεῖται μετάφρασις τῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην Ἑλληνικὴν διάλεκτον, δὲν εἶναι τίποτε καινόν. Πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων ἐκρίθη ἀναγκαία, καὶ πραγματικῶς ἐγένεν, ἡ τοιαύτη μετάφρασις. Ἰδοὺ, τί λέγει ὁ Κοραΐς.—“ Ἡ ἰδική μας παλαιὰ ἔ πρώτη μετάφρασις (τῆς Καινῆς Διαθήκης) ἐγένε προὶ σχεδὸν 200 ἐτῶν, πρῶτον ἀπὸ τινος Μάξιμου Μαργαρίνου Καλλιπολίτην, κ' ἐτυπώθη μὲ τὸ κείμενον ἐντάμα, κατὰ τὸ 1638 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ, κατὰ τινος εἰς τὴν Γενεύαν, καὶ κατ' ἄλλης (πιθανώτερον) εἰς τῶν Ὁλλανδῶν τὸ Λουγδοῦνον, μὲ δαπάνην τῆς Ὁλλανδικῆς κυβερνήσεως. Μετὰ τὸν Μάξιμον, ἀναθεωρηθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἱερομόναχον Σεραφεῖμ, τὸν Μιτυληναῖον, ἐξεδόθη μόνη ἡ μετάφρασις χωρὶς τὸ κείμενον, κατὰ τὸ 1703 ἔτος, εἰς τὸ Λονδίνον. Τρίτον, (1710), ἐξ ἀναθεωρήσεως Ἀναστασίου Μηχαήλ τοῦ Μακεδόνο, εἰς τὴν Ἀλάν τῆς Σαξονίας, ἔ μετὰ μικρὸν (1713) εἰς τὴν Δειψίαν. . . . Νεωτάτη δὲ εἶναι ἡ ἐν Λονδίῳ ἐκδοσις (1819), μόνη εἰς ἐμὲ γνωστὴ τὴν σήμερον.”* Παρὰ τὴν μετάφρασιν ταύτην τοῦ Μαξίμου, ὅστις, καθὼς μᾶς λέγει πάλιν ὁ Κοραΐς, ἦτον “ ἓνας ἀπὸ τοὺς πρωτεύτερας, κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, λογίς Γραικοῦς,”† καὶ τὴν προειρημένην τοῦ Παρίωνος, τὴν γενομένην ἔ τυπωθεῖσαν, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, μὲ ἄδειαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἡμεῖς γνωρίζομεν, οὔτε ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία ἐτύπωσε ἀμμίαν ἄλλην. ‡ Ὅθεν ἐπεται ἀναντιρρόητως,

* Ἀτακτα, Τόμ. γ'. Προλεγ. Σελ. ζ'. ἡ.

† Αὐτόθι, Σελ. ι.

‡ Ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι περὶ μεταφράσεων τῆς Νέας Διαθήκης· περὶ δὲ τῆς ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς, ἐγράφησαν ἤδη ἱκανά, τὰ ὅποια ἂν ἀναγνώσῃ ὅστις ἐπιθυμῇ εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Ἑλλάδος, Ζωιτῆρα, Ἀθηνῶν, καὶ Ἑθνικῶν.

ὅτι, κατηγοροῦντες τὰς τῆς Νέας Διαθήκης μεταφράσεις οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι, κατηγοροῦν ὅχι ἡμᾶς, ὅχι τὴν Βιβλικὴν Ἑταιρείαν, ὅχι τοὺς Ἀγγλῶν, ὅχι τοὺς Ἀγγλαμερικανούς, ἀλλὰ λογίους των ὁμοεθνεῖς, θεοσεβεῖς Μητροπολίτας καὶ Πατριάρχας, αὐτὴν τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν !

“Ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, διὰ τὴν ἐπ’ ἐκκλησίας συχνὴν ἀκρόασιν τῆς Ἑλληνιστὶ γεγραμμένης ἱερᾶς ἀκολουθίας, γνωρίζουν καὶ περὶ τῆς ἀρχαίας των διαλέκτου, τὸ ὁμολογοῦμεν μετὰ χαρᾶς· ἀλλὰ τίς τολμᾷ νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν ἤθελαν καταλαμβάνειν τὰς Γραφὰς πολὺ καλῆτερα, ἐὰν ἀνεγινώσκοντο εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον ; Ὡφέλεια ψυχικὴ εἶναι τὸ τέλος, διὰ τὸ ὅποσον αἱ Γραφαὶ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται εἴτε ἐπ’ ἐκκλησίας, εἴτε ἔξω αὐτῆς· καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος δὲ λέγει, “Ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ” ἤγουν, “Εἰς τὴν ἐκκλησίαν προτιμῶ νὰ ὁμιλήσω πέντε λόγους, ἢ νὰ καταλαμβάνωνται, διὰ νὰ κατηχήσω καὶ ἄλλους, παρὰ ἀπείρους λόγους μὲ γλώσσαν ἀκατανόητον.” Ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος λέγει, “Καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὖσημον λόγον ᾄδτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον ; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἄερα λαλοῦντες. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ” ἤγουν, “Καὶ σεῖς ἀνίσως δὲν δώσητε μὲ τὴν γλώσσάν σας λόγον σημαντικόν, πῶς θέλει γνωρισθῇ ἐκεῖνο, τὸ ὅποσον λαλεῖτε ; σεῖς βέβαια θέλετε ὁμιλῇ εἰς τὸν ἄερα. Διὰ τοῦτο ὅποιος λαλεῖ ξένην γλώσσαν, ἄς προσεύχεται, διὰ νὰ ἐρμηνεύῃ ὅ,τι λαλεῖ.” *

Αἱ ἤδη γενόμεναι μεταφράσεις τῶν Γραφῶν, ὅλαι, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἐπιδέχονται βελτίωσιν· διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ποῖον ἔργον ἀνθρώπινον εἶναι τέλειον ; Εἴμεθα μ’ ὅλον τοῦτο πληροφορημένοι, ὅτι, ἂν ἢ ἀτελεῖς, ἐπροξένησαν ὁμοῦς μεγίστην ὠφέλειαν εἰς τὸν λαόν, καὶ πολλοὶ θέλουν εὐγνωμονεῖν δι’ αὐτάς εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ διάλεκτος βελτιοῦται ἀδιακόπως, ἐλπίζομεν ὅτι μετ’ ὀλίγον καιροῦ διάστημα θέλει γένειν νέα μετάφρασις ἀπὸ τοὺς ἐμπειροτάτους τῶν λογίων ὁμοεθνῶν σας. Ἀλλ’ ἐν τῇ μεταξὺ, τί ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ κάμωμεν ; Νὰ μὴ μετα-

* Α'. Κορ. ιδ'. 9, 13, 19.

χειρισθῶμεν τὰς ὑπαρχούσας μεταφράσεις, διότι δὲν εἶναι τέλειαι; Τοῦτο μολίς ἤθελεν εἶσθαι φρονίμων ἴδιον. Ἄν ὑπῆρχαν καλῆτεραι, ἤθέλαμεν μετὰ πάσης χαρᾶς λάβειν αὐτὰς πρὸς βοήθειάν μας.

Ἐκ βάθους ψυχῆς ἀποδίδομεν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἐπραξεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πρὸς διατήρησιν τῶν πολυτίμων ἀληθειῶν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν σφοδρῶν ταραχῶν καὶ δεινῶν περιστάσεων, αἵτινες ἀπειλοῦσαν αὐτὴν εἰς παρελθόντας αἰῶνας. Χαίρομεν δὲ καὶ ὅτι ποτὲ οὐδ' ἀπηγόρευσεν οὐδὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἐμπόδισε τὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν. * ἔειμεθα εὐέλπιδες ὅτι τώρα, εἰς τὴν δεκάτην ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, δὲν θέλει ἀλλάξειν τὸ παλαιὸν τῆς Χριστιανικῆς θεάρεστον σύστημα, ἔναντι-ωθῆν εἰς τὴν ἐλευθέραν διανομὴν τῶν Γραφῶν εἰς τὴν καθομιλουμένην διάλεκτον. Ὅτε μὲν ὅλην τὴν εὐγλωττίαν καὶ μάθησιν αὐτοῦ παρεκίνησεν τὸν λαὸν ὁ Χρυσόστομος νὰ ἐρευνῶσι τὰς Γραφάς, ἕκαστος δι' ἑαυτὸν, τότε ἐνοεῖτο καὶ ὠμιλεῖτο ὑπὸ πάντων ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Με πολλὴν ἔμφασιν, καὶ τρόπον τινὰ θριαμβευτικῶς, ἐρωτᾷ ἡ Ἐπιτροπὴ, “Διατί εἰς τὰ ἀνῆλικα βρέφη, εἰς τὰ παιδία, καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀνδρας ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ; Ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὰς συναγωγὰς ἐκήρυττον, ὄχι εἰς τὰ παιδία, τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.” Καὶ ἡμεῖς, Κύριοι, δὲν περιοριζόμεθα εἰς τὰ ἀνῆλικα παιδία· ἀλλὰ κηρύττομεν τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς ὁ Παῦλος, † καὶ εἰς μικροὺς καὶ εἰς μεγάλους, καθόσον ἔχομεν εὐκαιρίαν καὶ δύναμιν. Εἶναι μὲν ἀληθέστατον ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἐμβαίνουν εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ τοὺς ἐπροσκόλουν οἱ ἀρχισυνάγωγοι. Καὶ ὅτε δὲ τοὺς ἐξέβαλλαν ἐκεῖθεν, ἐκήρυτταν ὅπου ἄλλοι εὗρισκαν τόπον ἀρμόδιον. Ἐνα καιρὸν διελέγετο ὁ Παῦλος “ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός.” Ἄλλοτε ἐκήρυττε παρὰ τὸ χεῖλος ποταμῆ πρὸς

* Ὁ εἰς ὅλους γνωστὸς καὶ ἀπ' ὅλους δικαίως θαυμαζόμενος Μόσχας Μητροπολίτης, Πλάτων, μέμφεται τοὺς Λατίνους, ὅτι “δὲν συγχωροῦσιν εἰς τοὺς λαϊκοὺς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς.” Ὁρθόδοξος Διδασκαλία, Σελ. 126.

† Πράξ. κς'. 22.

ὀλίγας γυναῖκας· ἄλλοτε εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ εἰς ἰδιαιτέρους οἴκους. Εἶναι τάχα ἀνοικταὶ εἰς ἡμᾶς αἱ ἐκκλησίαι, καθὼς εἰς ἐκείνους αἱ συναγωγαί; Μᾶς λέγειν ποτὲ, ὡς οἱ ἀρχισυναγωγοὶ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, “Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε;” * Ἐάν, οὕτω προσκαλούμενοι, δὲν ἐμμούμεθα τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων, κηρύττοντες δημοσίᾳ εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὡς ἐκεῖνοι εἰς τὰς συναγωγὰς, τότε ἴσως ἤθελαν εἶσθαι δίκαια τὰ παράπονα τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ταπεινότερόν μας ἔργον τῆ διδασκείας βρέφη καὶ τέκνα δὲν πρέπει νὰ καταφρονῇται· ἐπειδὴ οὕτω ἐκτελοῦμεν δούλευσιν ἀξιόλογον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν θρησκείαν. Τὰ τὴν σήμερον βρέφη καὶ τέκνα θέλουν εἶσθαι μετ’ ὀλίγα ἔτη πατέρες καὶ μητέρες. Ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ πατρὸς, ἢ καὶ τοῦ βρέφους, εἶναι τάχα ὀλιγώτερον πολύτιμος παρὰ ἢ τῆ ἀνδρὸς; Μήπως δὲν εἶναι ὁ παῖς, καθὼς καὶ ὁ ἀνὴρ, προωρισμένος εἰς ἀθανασίαν;

Ὅστις, Κύριοι, ἐπιθυμεῖ νὰ φωτίσῃ ἔθνος τι φωτισμὸν ἀληθινόν, ἀνάγκη πᾶσα ν’ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ παιδία, καὶ, ἀπὸ τὰ ἀνήλικα βρέφη. Εὐκολώτερον ἀπειρώς εἶναι νὰ ἐμποδίσῃ τις τὴν μόρφωσιν κακῶν ἡθῶν, παρὰ νὰ ἐκριζώσῃ μετέπειτα πεπαλαιωμένας ἐξεις. Καὶ αὐτὸ τοῦ Θεοῦ λόγου τὸ κήρυγμα,—τὸ ὁποῖον εἶθε νὰ ᾔτο μυριάκις κοινότερον!—καὶ αὐτὸ, λέγομεν, τὸ κήρυγμα δὲν παράγει οὔτε τοὺς ἡμίσεις καρποὺς του, ὅταν γίνεται πρὸς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων αἱ ψυχαὶ, ἀκαλλιέργητοι ἀφεθεῖσαι εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, βρύνουν ἥδη ἀπὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλας.† Τοῦτο σαφηνίζει ἐξαίρετα ὁ Κοραῆς.—“Ὁ ἱεροκῆρυξ καλεῖ κατὰ τῆς κλοπῆς· καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ἐντολὴ Θεοῦ τὸ

* Πράξ. ιγ'. 15.

† Ὡς ἡ χέρσος γῆ, ἥτις δὲν ἔχει κανένα νὰ τὴν ποτίσῃ, γέμει ἀπὸ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἢ δὲ δουλευσμένη ἀπὸ χεῖρας γεωργικὰς βλαστάνει, καὶ ἀνθεῖ, καὶ βρύνει πολὺ ἀπὸ τὸν καρπὸν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ. Ἡ μὲν ἀπολαύουσα τὴν ἀπὸ τῶν Θεῶν λόγων πότισιν, βλαστάνει, καὶ ἀνθεῖ, καὶ βρύνει πολὺ ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος· ἡ δὲ ἀκαλλιέργητος, καὶ στερημένη τὴν ταιαύτην πότισιν, ἐξημόνευται, καὶ ὑλομανεῖ, καὶ γεννᾷ ἀκάνθας πολλὰς,—φυσικὰ τῆς ἁμαρτίας ἀποτελέσματα. Ὅπου δὲ ἀκάνθαι, ἐκεῖ ὀράκοντες, καὶ ὄφεις, καὶ σκορπίοι, καὶ ἄλλα ἢ δύναμις τοῦ διαβόλου.—Χρυσόστομος, εἰς τὸν Παραλυτικὸν πρὸς Ἀνομοίους, Λόγ. ιβ'.

Οὐ κλέψεις· δεικνύει μὲ πολλὰς τῆς Γραφῆς μαρτυρίας καὶ τῶν πατέρων, πόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ κλοπή· ἀλλὰ, διὰ τὰ ὠφελήθη ὁ ἀκροατὴς, καὶ τὰ συλλάβῃ τὸν σωτηριώδη φόβον ταύτης τῆς ἁμαρτίας, χρεία εἶναι τὰ ἐξεύρη, ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὅστις ἀπαγορεύει τὴν κλοπὴν· ποῖαι εἶναι αἱ ἀπειροὶ αὐτοῦ τελειότητες, καὶ αἱ ἀναρίθμητοι πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαι του, ἀπὸ τὰς ὁποίας γεννᾶται τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον ἔχομεν τὰ ὑποτασσόμεθα εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τοῦ Ὑψίστου Νομοθέτου· τὰ ὁποῖα ὅλα εἶναι μέρη τῆς κατηχήσεως. Καὶ ἂν τὴν σήμερον προξενῶσι τοσοῦτον ὀλίγην ὠφέλειαν αἱ διδασκαί τῶν ἱεροκηρύκων, δὲν εἶναι ἄλλο τὸ αἷτιον, πᾶρεξ διότι οἱ ἀκροαταὶ δὲν εἶναι προκατηχημένοι τὰ τῆς θρησκείας. Ἡ παλαιὰ Ἐκκλησία ἐδίδασκε συνεχέστερον ἅψ' ὅτι διδάσκουσι τὴν σήμερον· καθότι ποτὲ δὲν ἐγένετο συναξίς τῶν πιστῶν, ὅπου δὲν ἐκηρύττετο ὁ θεῖος λόγος ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον. Δὲν ἔκρινε μὲ ὅλον τοῦτο περιττὴν τὴν κατήχησιν· ἀπαγε! ἐξ ἐναντίας τὴν ἐνόμιζεν ἀναγκαιοτάτην, ὡς ἓνα θεμέλιον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπικροδόμεν ὕστερον τὰς καθημερινὰς ὁμιλίας.”*

Μεγάλῃς προσοχῇς ἄξια εἶναι καὶ τὰ ἐφεξῆς τοῦ Κοραῆ—“Οἱ αἱ ἐντολαὶ ἐπιστηρίζονται εἰς τὰ δόγματα· καὶ ἀνίσως δὲν καταβάλλῃ τις τὸν καλὸν τοῦτον θεμέλιον, ἡ οἰκοδομὴ του, πάντοτε σαθρὰ, θέλει κλονεῖσθαι· αὐτὸς, ὅμοιος τοῦ καλάμου, θέλει σαλευέσθαι ὑπὸ παντὸς ἀνέμου· ἢ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ του ἀστήρικτος, καθὼς ἐκείνη τῶν Ἑθνικῶν φιλοσόφων, θέλει ἐξελέγχεσθαι εἰς πᾶσαν περίστασιν· καὶ αὐτὴ ἡ πίστις του, διὰ τὸ τὰ μὴν ἔχῃ ῥίζαν, θέλει τὸν ἀφίνειν ἐν καιρῷ πειρασμοῦ. Ἀλλὰ τὴν σήμερον τὸ τὰ ἀγνοῇ τις τὴν ἰδίαν θρησκείαν δὲν λογίζεται τίποτε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἄγνοια (τίς ἤθελε τὸ πιστεύσειν!) δὲν κατέχει μόνως τοὺς ιδιώτας καὶ ἀγραμμάτους· αὐτὴ ἐκτείνεται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χρησίμους καὶ πεπαιδευμένους ἀνθρώπους. Καὶ δὲν εἶναι ἄλλο κοινότερον τὴν σήμερον παρὰ τὸ τὰ βλέπῃ τις τιμίους, λογίους, καὶ πολλάκις διδασκάλους τῶν ἄλλων εἰς μίαν βαθυτάτην ἄγνοιαν, ἢ τοῦλάχιστον εἰς μίαν ἐπιπόλαιον καὶ ἀμέθοδον γνῶσιν τῆς θρησκείας. Καὶ τί

* Προλεγόμενα εἰς τὴν Ὁρθόδ. Διδασκ. τοῦ Πλάτωνος, Σελ. χγ'. κδ'.

ἀκολουθεῖ ἐντεῦθεν; μία γενική διαστροφή τῶν ἡθῶν, μυρίαί προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι· φοβούμεθα ἐκεῖ ὅπου δὲν εἶναι φόβος, καὶ τολμῶμεν ἐκεῖ ὅπου πρέπει νὰ φοβώμεθα· δὲν διακρίνομεν τὸ συγκεχωρημένον ἀπὸ τὸ κεκωλυμένον· ζητεῖ πᾶς ἕνας τὸ ἑαυτοῦ, καὶ κἀνέννας τὸ τοῦ ἐτέρου. Διὰ τί; διότι ἡ οἰκοδομὴ ἡμῶν δὲν ἐπιστηρίζεται εἰς καλὸν θεμέλιον· διότι δὲν ἐκατηχήθημεν τὴν ὁδὸν Κυρίου, καθὼς ἔπρεπεν, εἰς τὸν καιρὸν τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας, ὅτε καὶ τὰ πάθη δὲν εἶχαν ἔτι μεταβληθῇν εἰς ἕξεις, καὶ ὁ νοῦς δὲν εἶχε ζωφωθῇν ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τῶν ἰδίων συμφερόντων. Ὡς ἐρευνήσῃ πᾶς ἕνας προσεκτικῶς τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αὐτὸς πολλάκις ὁ νομιζόμενος ἄγιος· καὶ θέλει καταλάβειν πόσον πλανᾶται. Ἡ εὐλάβεια δὲν εἶναι ποτὲ σταθερά, ὅταν δὲν ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν πληροφορίαν, τὴν ὁποίαν χρεωστεῖ πᾶς ἕνας νὰ ἔχῃ τῆς ἰδίας θρησκείας· καὶ ἡ πληροφορία δὲν ἀποκτᾶται ἀπαρὲς διὰ τῆς ἐρεῦνης, ἡγοῦν, διὰ μιᾶς εὐμεθόδου κατηχήσεως.” *

Ἰδοὺ, τί λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν.—“Θέλεις νὰ γένῃ εὐπειθὴς ὁ υἱός σου; Ἀπαρχῆς ἀνάτρεφέ τον ‘ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.’ Μὴ νομίσης περιττὸν τὸ ν’ ἀκούῃ αὐτὸς τὰς θείας Γραφάς. Διότι ἐκεῖ πρῶτον θέλει ἀκούσειν, ‘Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.’ ὥστε τοῦτο γίνεται ὑπὲρ σοῦ. Μὴν εἴπῃς, Τῶν Γραφῶν ἡ ἀνάγνωσις εἶναι διὰ τοὺς μοναχοὺς· μήπως ἐγὼ θέλω τὸν κάμειν μοναχόν; Δὲν εἶναι χρεῖα νὰ γένῃ μοναχός. Χριστιανὸν κάμε τον. Διότι οἱ κοσμικοὶ μάλιστα ἔχουν ἀνάγκην νὰ γνωρίζωσι τὰ Γραφικὰ διδάγματα, καὶ κατεξαίρετον οἱ παῖδες· καθότι εἰς ἐκείνην τὴν ἡλικίαν ἐπικρατεῖ ἀνοησία πολλή. Αὐξάνεται δὲ ἡ ἀνοησία καὶ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν λογογράφων καὶ ποιητῶν τὰ συγγράμματα, ὅταν ἴδωσι τοὺς ὑπ’ αὐτῶν θαυμαζομένους ἥρωας ὅτι εἶναι παθῶν δοῦλοι, καὶ πρὸς θάνατον δειλοί· ὥς ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅταν μετανοῇ, ὅταν ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ παλλακίδος, ὅταν ἄλλος μεθύῃ, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα. Ὅθεν αὐτὸς χρειάζεται τὰ ἐκ τῶν Γραφῶν ἱατρικά.

* Προλεγ. εἰς Ὁρθόδ. Διδασκ. Πλάτωνος, Σελ. κ’—κς’.

“Πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς τέχνας μὲν καὶ εἰς διδασκαλίον νὰ στέλλωμεν τὰ τέκνα μας, καὶ πάντα νὰ πράσσωμεν ὑπὲρ τούτου· ἐν δὲ παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου· νὰ μὴ τὰ ἀνατρέφωμεν; Διὰ τοῦτο ἡμεῖς πρῶτοι ἀπολαύομεν τοὺς καρπούς, καταστένοντες τοὺς παῖδας αὐθάδεις, ἀκολάστους, ἀπειθεῖς, βαναύσους. Ἄς μὴ κάμνωμεν λοιπὸν τοῦτο, ἀλλ’ ἄς πειθώμεθα εἰς τοῦ μακαρίου Παύλου τὴν συμβουλὴν. Ἄς τοὺς ἀνατρέφωμεν ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.” Ἄς τοὺς δώσωμεν ὑπόδειγμα, κάμνοντες τὴν ἐκ πρώτης ἡλικίας νὰ καταγίνωνται εἰς τὴν τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσιν. Φεῦ! ὅτι συνεχῶς λέγων ταῦτα, φαίνομαι εἰς πολλοὺς νὰ φλυαρῶ μ’ ὅλον τοῦτο, ἐγὼ δὲν θέλω παύσειν νὰ κάμνω τὸ ἴδιόν μου χρέος.”*

Ἄς ἀναγνώσωμεν καὶ πῶς ἐλέγχει τοὺς ἀμελοῦντας τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὅστις μᾶς συμβουλεύει νὰ διδάσκωμεν καὶ νοουθετῶμεν ἑαυτοὺς με ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ἃ ᾄδῃς πνευματικῶς. —“Σατανικὰ τραγῳδία καὶ χοροὺς ἀγαποῦν οἱ παῖδες σας, καθὼς οἱ μάγειροι, καὶ οἱ ὀψωνισταί, καὶ οἱ χορευταί. Ψαλμὸν δὲ κανεῖς δὲν ἐξεύρει οὐδ’ ἓνα· μάλιστα δὲ καὶ φαίνεται τὸ πρᾶγμα αἰσχύνῃ, καὶ χλευασίᾳ, καὶ γέλωι. Διὰ τοῦτο μένουσιν τὰ κακὰ ὅλα. Διότι εἰς ὁποίαν γῆν στέκει τὸ φυτόν, τοιοῦτον φέρει τὸν καρπόν. Ἄν εἰς ἀμύδῃ καὶ ἄλμυρᾷ, τοιοῦτον ἂν εἰς γλυκεῖαν καὶ παχεῖαν, πάλιν ὁμοιον. Οὕτω πηγὴ τις εἶναι τὰ διδάγματα. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν λοιπὸν νὰ ψάλλῃ ψαλμοὺς, ἐκείνους τοὺς ἀπὸ φιλοσοφίαν γέμοντας, οἷον, περὶ σωφροσύνης εὐθύς· μᾶλλον δὲ, πρὸ πάντων, περὶ τοῦ νὰ μὴ συναναστρέφεται με πονηροὺς, εὐθύς ἀπ’ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ βιβλίου.”†

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τί ἐφρόνει περὶ νηπίων καὶ τέκνων; Ὅτε τινὲς τῶν μαθητῶν του ἐπέπληξαν τοὺς προσφέροντας εἰς αὐτῶν παιδία, “ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἀφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.” Ἐπρόσθετε

* Ὑπόμν. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. Ὁμιλ. κ’.

† Ὑπόμν. εἰς τὴν πρὸς Κολλοσ. Ὁμιλ. β’.

δὲ, “*Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.*” * *Δὲν εἶπεν, “Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;”* † *Εἶπε δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ, “Τὰ ῥήματα ταῦτα, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, προβιάσεις αὐτὰ τοὺς υἱοὺς σου.”* ‡

Εἴμεθα λοιπὸν ἡμεῖς ἐπονείδιστοι καὶ ἀξιοκατάκριτοι, διότι βοηθοῦμεν γονεῖς νὰ διδάσκωσι τὰ βρέφη καὶ τέκνα των τὰς ἀγίας Γραφάς, καὶ νὰ τὰ ἀνατρέψωσιν “ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου;” Μᾶς πρέπει ἄραγε ἐπίπληξις, διότι βάλλομεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὰ θεῖα λόγια, καὶ τὰ τρέφομεν μὲ τὸ ἄδολον γάλα τῆς Γραφικῆς ἀληθείας; *Δύναται ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ μᾶς ὑπαγορεύσῃ καλλήτερόν τι ἢ ἀσφαλέστερον μέσον τοῦ νὰ φέρωμεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἀμὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν αἶροντα τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου;* *Διὰ τί λοιπὸν παρὰ ποιοῦνται ὅτι διδάσκομεν βρέφη καὶ ἀνήλικα παιδιά;* *Μήπως τὰ διδάσκομεν τίποτε ἀντιχριστιανικὸν ἢ ἀντεναγγελικόν;* *Ἄν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ οὕτω, τότε μὰ τὴν ἀλήθειαν εἶναι δίκαια τὰ παράπονά των· τότε, ἂν ἐσιώπων, ἤθελαν εἰσθαι ἀσυγχώρητοι.* *Ἄλλ’ ἂς ἀποδείξωσιν ὅτι αἱ διδασκαλίαι μας διαφέρουν ἀπὸ τὰς τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων του, καὶ θέλομεν προθύμως διορθώσιν τὰ σφάλματά μας· διότι ἀπέχομεν πολὺ τοῦ νὰ φανταζώμεθα ἑαυτοὺς ἀναμαρτήτους ἢ ἀλανθάστους.*

Ἵποδηλοῖ καὶ ἡμῶν ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι “περιερχόμεθα ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστω διὰ νὰ κάμωμεν προσηλύτους.” *Τοὺς προκαλοῦμεν τολμηρῶς ν’ ἀποδείξωσι τοιοῦτό τι.* *Ἡμεῖς, Κύριοι, ὡς ἄνθρωποι τίμιοι, κοινοποιοῦμεν ἐλευθέρως τὰ φρονήματά μας καὶ δημοσίᾳ καὶ κατ’ ἰδίαν· ἀλλὰ σὰς βεβαιοῦμεν ὅτι δὲν εἶναι τοῦ συστήματός μας νὰ κάμνωμεν προσηλύτους. Καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ καταπείσωμεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας ν’ ἀπαρνηθῶσι τὴν Ἐκκλησίαν των καὶ τὰ εἰς αὐτὴν ἰδιαίτερα ἔθιμα, καὶ νὰ γένωσι Διαμαρτυρόμενοι, δὲν ἠθέλαμεν ὅμως τὸ πράξειν.*

* Μάρκου ι. 14, 15.

† Ματθ. κα. 16.

‡ Δευτ. 5. 6, 7.

διότι τοῦτο καθ' ἑαυτὸ ἤθελεν εἶσθαι παντάπασιν ἀνωφε-
 λές, καὶ ἀκολούθως οὐδὲ ποσῶς τὸ ἐπιθυμοῦμεν· ὁ μόνος
 μας πόθος, καὶ ὁ σκοπὸς ὅλων τῶν ἀγώνων μας εἶναι, νὰ
 ἴδωμεν τόσον εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον καὶ εἰς πάντα
 Χριστιανὸν, εἴτε ὁμοεθνή εἴτε ἄλλοεθνή, τὴν ζῶσαν ἐκείνην
 εἰς Χριστὸν πίστιν, ἣτις ἐνεργεῖται δι' ἀγάπης, καὶ καθα-
 ρίζει τὴν ψυχὴν, καὶ νικᾷ τὸν κόσμον. Διότι μία νεκρὰ
 πίστις τίποτε δὲν ἀξίζει· οὐδ' εἶναι ὅλοι οἱ καλούμενοι
 Χριστιανοὶ ἀληθῶς τοιοῦτοι. Ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡμεῖς
 πιστεύομεν ὅτι πολλοὶ, καὶ Ἀγγλοι, καὶ Ἀγγλαμερικανοί,
 καὶ Γερμανοί, καὶ Ἕλληνες, εἶναι μὲν τὸνομα, ἀλλ' ὄχι καὶ
 τὸ πρᾶγμα, Χριστιανοί. Τῆς γνώμης δὲ ταύτης ἦτο καὶ
 ὁ Χρυσόστομος, τοῦ ὁποίου ἄς ἀναγνώσωμεν πάλιν τὰ
 σοφὰ λόγια·—“Θέλω ν' ἀποδείξω ἀπὸ τὰς Γραφὰς καὶ νὰ
 σᾶς πληροφορήσω, ὅτι ὅλοι οἱ λεγόμενοι Χριστιανοὶ δὲν
 εἶναι Χριστιανοί· ἀλλὰ, μόνον τὸνομα Χριστιανῶν ἔχοντες,
 φρεναπατῶνται μὲ τὴν ψιλὴν ὀνομασίαν. Κατὰ μὲν τὸν
 λόγον, εἶναι Χριστιανοὶ πολλοί· κατὰ δὲ τὸν τρόπον, ὀλίγοι
 καὶ σπάνιοι. Κατὰ τὸ σχῆμα, ὡς Χριστιανοί, ἢ ὡς Χριστοῦ
 μαθηταί· κατὰ δὲ τὸν τρόπον, προδόται. Κατὰ τὸν λόγον,
 εὐσεβεῖς καὶ εὐσπλαγχνοί· ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον, ἀσεβεῖς
 καὶ ἀνελεήμονες· μὲ τὸνομα Χριστιανοί, μὲ τὰ ἔργα ὁμως
 Ἑθνικοί, καθὼς ἐπρόλεξεν ὁ προφῆτης Δαβὶδ, ὅτι ‘ἐσμί-
 χθησαν μὲ τὰ Ἑθνή, καὶ ἔμαθαν τὰ ἔργα τῶν.’

“Πῶς νὰ λογιζώμεθα Χριστιανούς τοὺς πράσσοντας τὰ
 τοιαῦτα; μὲ ποῖον δὲ πρόσωπον τολμοῦν νὰ ὀνομάζωνται
 Χριστιανοί; καὶ πῶς προσέρχονται εἰς τὰ θεῖα μυστήρια
 οἱ τῶν Ἑθνικῶν χειρότεροι; Διότι, καθὼς ἡ παρθένος
 κόρη, ἐν ὅσῳ μὲν φυλάττει τὴν παρθενίαν αὐτῆς, εὐλόγως
 καὶ ἀξίως ὀνομάζεται, καὶ εἶναι, παρθένος· ἀφοῦ δ' ἀπα-
 τηθῇ ἀπὸ κένενα, καὶ φθαρῇ, καὶ χάσῃ τὴν παρθενίαν,
 δὲν εἶναι πλέον παρθένος· οὕτω καὶ ὁ καλούμενος Χριστι-
 ανός, ἐὰν παραβῇ τὰς συνθήκας, καὶ καταπατήσῃ τὰς
 ὑποσχέσεις, καὶ ἀθετήσῃ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ
 πράττῃ τὰ τῶν Ἑθνῶν, δὲν ὠφελεῖται τίποτε ἀπὸ τὴν
 ψιλὴν Χριστιανικὴν ὀνομασίαν.

“Ὅταν ἴδῃς τοὺς φαινομένους Χριστιανούς νὰ βδελύσ-
 σονται τὴν ἁγίαν Γραφὴν, καὶ νὰ μισῶσι τοὺς λαλοῦντας

τὰ θεῖα λόγια, ἐνθυμήσου τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ‘Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσχετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι.’” *

Λαμβάνει τὸν κόπον ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ μᾶς ἐνθυμίσῃ τὴν κοινὴν παροίμιαν, “Ἡ αὐλὴ σου ὅταν διψᾷ, μὴ χύσῃς νερὸν ἔξω.” καὶ μᾶς ἐρωτᾷ, “Ἀράγε ὅλ’ οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τῶν Βρετανικῶν, ὅλ’ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς ἐγιναν ἡθικώτατοι;” “Ὁχι, βέβαια· οὔτε ἡμεῖς δὲν πιστεύομεν ὅτι οἱ Διαμαρτυρούμενοι ὅλοι εἶναι θεοσεβεῖς Χριστιανοὶ, ἢ ὅτι πατοῦν ὅλοι τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Περὶ πολλῶν ἀπ’ αὐτοὺς μάλιστα, ὡς ἤδη ἀνεφέραμεν, ἔχομεν αἰτίας μεγάλας νὰ φοβώμεθα τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ, παρακαλοῦμεν, ὅτε ὑπῆγαν εἰς τὰς Ἐθνικοὺς οἱ Ἀπόστολοι, δὲν ἔμεναν ἔτι πολλοὶ τῶν Ἰσδαίων ἄπιστοι καὶ κακοῦθεις; Εἶναι λοιπὸν δίκαιον νὰ κατηγορῶνται οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Ἀγγλαμερικανοὶ, διότι στέλλουν βοηθοὺς εἰς ἄλλα ἔθνη, ἐπὶ λόγῳ ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι τῶν οἱ συμπατριῶται ἡθικώτατοι καὶ θεοσεβεῖς; Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι τις Χριστιανὸς, ψιλῶς διότι ἀνήκει εἰς τοῦτο ἡ ἐκείνο τὸ δόγμα. Καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος, ὅτι “οὔτε περιτομὴ τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία,” παρόμοια καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι δὲν ἰσχύει τίποτε νὰ ἀνήκῃ τις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ εἰς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ εἰς τὴν Ἀσθηροκαλβινικὴν Ἐκκλησίαν, εἰ δὲν ἔχῃ νέαν καρδίαν, ἥτις ἀγαπᾷ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰλικρινῶς.

Ἡμεῖς κηρύττομεν ἀδιακόπως εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους μας, προσπαθοῦντες νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἤδη εὐσεβεῖς ἔτι εὐσεβεστέρους, νὰ φέρωμεν δὲ εἰς Χριστὸν, τὸν ἀληθινὸν Ποιμένα, τοὺς ὅσοι πλανῶνται ἀκόμη ἀπ’ αὐτοῦ ὡς πρόβατα ἀπολωλότα. Τὴν τελευταίαν μεγάλην ἡμέραν, ὅταν καθίσῃ ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ βήματος ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, εἰμεθα πεπεισμένοι ὅτι δὲν θέλει προβάλειν εἰς κανένα τὴν ἐρώτησιν, “Εἰς ποίαν Ἐκκλησίαν ἀνήκες;” ἀλλὰ, “Ἡγάπας ἐμὲ καὶ τοὺς μαθητάς μου, καὶ ὑπήκουες τὸ Εὐαγγέλιόν μου;” Μόνον, μονώτατον σκοπὸν ἔχομεν

* Λόγ. περὶ Ψευδοπροφητῶν καὶ Ψευδοδιδασκάλων.

νὰ βοηθῶμεν τοὺς Ἀνατολικὰς ἱεροκλήτους, πνευματικὰς, ἱερεῖς, καὶ ἀρχιερεῖς, ὥστε νὰ φέρωσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς Χριστόν· ἡγουν, νὰ τοὺς κάμωσι σώφρονας, ἐγκρατεῖς, δικαίους, φιλαλήθεις, καὶ θεοσεβεῖς. Ὅτι δὲ ἡ προσφερομένη αὕτη βοήθεια δὲν εἶναι ὅλως περιττή, ἔπεται, κατὰ φυσικὸν λόγον, ἀπὸ τὰ σχεδὸν ἀπαράλληλα δεινὰ, ὅσα εἰς διάσῃμα πολλῶν αἰῶνων ὑπέφερεν, ἐκ θείας παραχωρήσεως, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

“Θρησκευτικὴ διδασκαλία,” λέγει ὁ φιλόπατρις Κοραῆς, “δὲν μας ἔλειψε ποτέ· καὶ ἀναγνώσεις ἱερὰς ἐπ’ ἐκκλησίας, καὶ κηρύξεις ἐπ’ ἄμβωνος ἤκούαμεν, καὶ εἰς ἀκολουθίας μακρὰς καὶ λιτανείας παρεστέκαμεν συχνά. Καὶ ὅμως ὅλα ταῦτα δὲν ἐκαρποφόρησαν εἰς τὰς ψυχὰς μας· σπόρος σπειρόμενος εἰς πέτρας ἐφάνησαν ὅλα Διὰ τοῦτο; διὰ τὴν τόσῃ ἀκαρπία ἀπὸ τὸν τόσον καρποφόρον τῆς θρησκείας σπόρον; Διότι ἐσπείρετο εἰς λαὸν ἀπαίδευτον ἀπὸ ἱερατεῖον ἀπαίδευτον· διότι εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις καὶ ἀκολουθίας μὲ μόνὰ τὰ σώματα ἐγεμίζαμεν τοὺς θρόνους καὶ τὰ στασίδια· ἡ δὲ ψυχὴ τῶν μὲν κοσμικῶν ἡσχολεῖτο, ὥς καὶ πρὶν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καθενὸς εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἐργαστήριον, τῶν δὲ ἱερέων καθενὸς ἐπαρατήρει τὸ πλήρωμα τοῦ δίσκου, ὥς θερμομέτρον τῆς ἀπαιδεύτων κοσμικῶν εὐλαβείας.”* Καὶ ἄλλαχού δὲ λέγει ὁ αὐτὸς οὗτος Κοραῆς, “Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι εἰς ἡμᾶς τὴν σήμερον ἡ ἀληθὴς ἡθικὴ τῆ Χριστοῦ ἀφύωστίς βαρυτάτην ἀφύωστίαν.”† Δὲν φαίνονται λοιπὸν εὐγνωμοσύνης ἄξιαί τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐκτείνουν ἀδελφικὴν χεῖρα πρὸς τὸν Ἀνατολικὸν κλῆρον, καὶ χορηγοῦν εἰς αὐτὸν μέσα δραστήρια πρὸς ἴασιν τῆς “βαρυτάτης ἀφύωστίας;” Ἡ γενικὴ τῶν φώτων ἐξάπλωσις, καὶ ἡ διάδοσις καὶ μελέτη τῶν Γραφῶν, εἶναι τὰ δύο κορυφαῖα μέσα ἡθικῆς βελτιώσεως. Εἰς ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα καὶ σᾶς ἐβοηθήσαμεν, καὶ σᾶς βοηθοῦμεν, καὶ χρεὸς ἔχομεν νὰ σᾶς βοηθῶμεν ὥς εὐπορώτεροι ἀπορωτέροισι Χριστιανοῖς.

Μᾶς ἐρωτᾷ ἡ Ἐπιτροπὴ, “Διὰ τί ΜΟΝΟΝ εἰς τὸ ἰδικόν

* Ἀτακτα, Τόμ. Α'. Πρὸς ἐλ. Σελ. μβ'.

† Συνέκδημος Ἱερατικός, Πρὸς ἐλ. Σελ. β'.

μας ἔθνος νὰ θεωρῇται ἡ ἐντολή τοῦ, 'Αγάπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν;' καὶ, τὸ νόστιμον, εἰδοποιοῦν ἡμᾶς καὶ περὶ 'Αμερικῆς, ὅτι εὐρίσκονται ἄγριοι εἰς τὰ βόρεια καὶ νότιά της μέρη! Πῶς ἔτυχε ν' ἀγνοῶσιν οἱ ἐλλόγιοι οὗτοι Κύριοι πράγματα εἰς ὅλους γνωστὰ,—πράγματα, τὰ ὅποια ἔ αὐτὸς ὁ Κύριος Γερμανὸς ὁμολογεῖ μὲ ὀλην τὴν ῥητορείαν τς; 'Ἰδοὺ, τί λέγει—“ ‘Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς,’ εἶναι παραγγελία τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεῦνης τῶν θείων Γραφῶν εἶναι τόσον ψηλαφητὸν, ὥστε καὶ νῦν πλέον δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου ἀναδεικνύει τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα τῷ ὄντι Θεοῦ. "Ἐθνη ἀλληλοφάγα, θηριόβια, ἀπεκτηνωμένα, κατέστησαν ἡμερᾶ, κοινωνικά, φιλάνθρωπα, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Τί λέγω; Ἡ ἄψυχος αὐτὴ φύσις μετεποιήθη ἐπὶ τὸ κρεῖττον διὰ τῆς Χριστιανοσύνης. Εἰς τὰς ἀβάτας τῶν Ἀλπεων κορυφάς, εἰς τὰς ἀόρτους πέτρας τῆς Ἰσλανδίας, εἰς τὰς ἀξένους ἀκτὰς τοῦ ὠκεανοῦ, ἡ οὐράνιος αὕτη θρησκεία ἠνοιξεν ἄσυχον εἰς τὸν δυστυχοῦντα.

“ Τῶν ἀγαθῶν τούτων ὁ πολλαπλασιασμός, ἡ διὰ τῆς θρησκείας ἐξημέρωσις τῶν ἀγρίων, ἦτο βέβαια ὁ σκοπὸς τῶν φιλανθρώπων ἐκείνων Χριστιανῶν, ὅσοι πρῶτοι συνέστησαν τὰς λεγομένας Βιβλικὰς ἔ Εὐαγγελικὰς ἐταιρείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον, δὲν μένει ἀμφιβολία, οἱ εὐεργετικοὶ οὗτοι ἄνδρες καὶ οἱ γνήσιοί των διάδοχοι, ἀφειδῶντες καὶ κινδύνων καὶ δαπάνης καὶ κόπων, στέλλονται μακρὰς καὶ διαποντίους πορείας, διὰ νὰ διαδώσουν τὸ κήρυγμα τῶν Γραφῶν εἰς τὰ ἔθνη, ‘Εἰς ἃ οὐκ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα Κυρίου.’ Τὸ Εὐαγγέλιον, μεταγλωττισθὲν διὰ τῶν προσπαθειῶν των εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς διαλέκτους τῆς οἰκουμένης, εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἰάπωνος καὶ τοῦ Παταγῶνος, τοῦ Ὀττεντότου καὶ Σαμογέδου.” *

Ταῦτα πάντα λησμονοῦντες οἱ Κύριοι τῆς Ἐπιτροπῆς, τυπὸνουν ἔ μετατυπὸνουν ἀπαραλλάκτους τὰς σημειώσεις των. Ἀλλ' ἄς ἐνθυμῶνται, παρακαλοῦμεν, εἰς τὸ ἐξῆς,

* Παράρτημα τοῦ Ἀρ. 45 τῆς Ἐφημερίδος, ὁ ΣΩΤΗΡ.

ὅτι αἱ Ἀποστολικαὶ Ἑταιρεῖαι τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἔχον ἀποστολοκήρυκας, πρὸ ἱκανοῦ καιροῦ ἤδη, εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ καὶ νότια μέρη τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀβυσσινίαν, εἰς τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, εἰς τὴν Περσίαν καὶ διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας, εἰς τὴν Μαδαγάσκαρα, τὴν Ταπροβάνην (Κεϋλῶνα) καὶ τὰς πλειοτέρας τῶν μεγαλονήσων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἰνδίας, εἰς τὴν Κίνα καὶ τὴν Βιρμικὴν Αὐτοκρατορίαν, μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτοχθόνων φυλῶν τῆς Βορείᾳ Ἀμερικῆς, εἰς τὰς Κοινωνικὰς καὶ Σανδεϊκὰς νήσους, εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν, καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μέρη τῆς οἰκουμένης. Εἰς σχεδὸν ὅλους τοὺς διαφόρους καὶ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων τόπους τούτους, ἐκηρύχθη μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ κηρύσσεται ἀκόμη τὸ Εὐαγγέλιον· ἠγορεύθησαν δὲ καὶ σχολεῖα, καὶ εἰς τινὰ μέρη, γυμνάσια, εἰς τὰ ὅποια διδάσκονται αἱ ἄγαι Γραφαὶ ὁμοῦ μὲ διαφόρους κλάδους ὠφελίμων γνώσεων, καὶ μορφώνονται χρηστοὶ πολῖται καὶ καλοὶ Χριστιανοί. Ἐχει λοιπὸν ἡ Ἐπιτροπὴ διάθεσιν νὰ παραπονήται, ἂν αἱ Ἀποστολικαὶ Ἑταιρεῖαι πέμπωσιν ὀλίγους τινὰς συνεργάτας καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ τοὺς βοηθῶσι νὰ γένωσιν αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν καὶ προσπαθοῦμεν νὰ γένωσι καὶ οἱ ἴδιοί μας συμπατριῶται, “ἔθνος ἄγιον, λαὸς περιούσιος, ζηλωτὴς καλῶν ἔργων ;”

Ἡ Ἐπιτροπὴ μᾶς κατηγορεῖ ὅτι “προξενῶμεν ταραχὰς, συγχύσεις, καὶ σχίσματα μέσα εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ὅτι διεκείρομεν τὸ μῖσος τῶν ὁμογενῶν ἐναντίον τῶν ὁμογενῶν των.” Ἀλλὰ πότε, καὶ ποῦ, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐπράξαμεν τοῦτο ; Γνωρίζουν βέβαια οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἦτο ποτὲ ἀφορμὴ τοῦ νὰ κινήθωσιν ὅλα τὰ Ἱεροσόλυμα* καὶ ἄλλοτε, τῷ νὰ γεμισθῇ ἀπὸ σύγχυσις ὁλόκληρος ἡ πόλις τῆς Ἐφέσου† κατηγορήθη δὲ καὶ ὡς “κινῶν στάσιν,”‡ καὶ ὡς “τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσας.”§ Ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ἦτον ἔνοχος τοιούτων ἐγκλημάτων. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ κηρυττόμενον Εὐαγγέλιον

* Πράξ. κ'. 28, 29, 30.

† Πράξ. ιθ'. 29.

‡ Πράξ. κδ'. 5.

§ Πράξ. ιζ'. 6.

ἐπροξένει τὰς συγχύσεις καὶ ταραχάς, ὅχι διὰ κἀνὲν ἰδίον του ἐλάττωμα, — ἅπαγε! ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὅχι μόνον αὐτοὶ δὲν τὸ ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι εἶχαν ἀσπασθῆναι αὐτὸ ἐμίσην καὶ κατεδίωκαν. Ὅτε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, διηγέρθη ὁ ζῆλος τῶν Ἰουδαίων. “Ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιεσύντες τε τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος,” κτλ. * Ἀλλὰ τίς ἤθελε ποτὲ ὀνειδίσειν τοὺς Ἀποστόλους διὰ τὴν σκανδαλώδη ταύτην διαγωγὴν τῶν φθονερῶν ἐχθρῶν των;

Ἡμεῖς δὲ τί ἐκάμαμεν ἀρμόδιον νὰ προξενήσῃ ταραχάς, ἢ νὰ διεγείρῃ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐχθραν καὶ μῖσος πρὸς ἀλλήλους; Ὅλα μας τὰ μέτρα καὶ ὅλα μας τὰ κινήματα ἦσαν καὶ εἶναι χαρακτῆρος διόλου εἰρηνικοῦ. Πάντοτε ἀγαπῶμεν καὶ πάντοτε ζητοῦμεν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Τὰ σχολεῖα ἐπρόβαιναν ὅλα μὲ πᾶσαν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν, ὥς ἀρχήτερα, ὅτε διαμειῶς καὶ παντάπασιν αἰφνιδίως γράφει πρὸς τὸν Κύριον Ἰέττερ ἢ Ἐπιτροπὴν, ἀπαιτοῦσα τὴν ἀποβολὴν ἐνὸς τῶν διδασκάλων τῶν, καὶ ἔπειτα δημοσιεύει τὴν ἐπιστολὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀπάντησιν ἐκείνη με μακρὰς σημειώσεις. Εἶναι δὲ περίεργον, ὅτι εἰς τὰς σημειώσεις αὐτῶν φέρουν κατὰ τοῦ διδασκάλου πλῆθος κατηγοριῶν, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶχαν εἰπεῖν οὔτε γὰρ εἰς τὴν ἐπιστολὴν των, ἂν καὶ (τὸ περιεργότερον) λέγῳσιν ὅτι εἶπαν! Τὸ μόνον αἴτιον διὰ τὴν ἀποβολὴν αὐτοῦ, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐπιστολὴν, εἶναι ἡ ἀλλοδοξία του.

Ἀπορίας ἄξιον εἶναι διατί ἀφήκαν τόσα ἔτη νὰ παρέλθωσι, χωρὶς ποτὲ νὰ παραπονεθῶσιν εἰς τὸν Κύριον Ἰέττερ περὶ τῆς ἀγνοίας τοῦ διδασκάλου του, ἐνῷ εἰς τοῦλάχιστον τῶν αἰδεσίμων Κυρίων τῆς Ἐπιτροπῆς εἶχε πολλάκις συνομιλήσειν με αὐτὸν περὶ τῶν σχολείων του. Μὴπως ἡ πείρα ἠῤῥῆξε τὴν ἀμάθειαν τοῦ διδασκάλου, ἐωσοῦ κατήντησε πλέον ἀνυπόφορος; Πῶς ἔτυχε νὰ κάμωσι τώρα τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην; Ἀλλὰ βλέπομεν ὅτι δὲν περιορίζεται εἰς τὸν ἕνα τοῦτον ἢ ἀπαρέσκεια τῆς Ἐπιτρο-

* Πράξ. ιζ'. 5.

τῆς· καθ' ὅλων τῶν διδασκάλων μας εἶναι ἐξίσου ἰσχυρὰ τὰ παρὰ πονά των. Μᾶς δηλοποιοῦν ὅτι παρὰ τὸ Α, Β, Γ, μόλις ἐμποροῦν νὰ διδάξωσι τίποτε ἄλλο. Πλὴν εἶναι ἀληθῶς τοιοῦτος ὁ χαρακτήρ των; Καὶ ἂν ἦναι δέ, ἔχει νὰ μᾶς προμηθεύσῃ ἱκανωτέρους ἢ Ἐπιτροπὴ; Ἐάν οἱ Συμμεταίτιοι γενικῶς δὲν εὐχαριστῶνται μὲ τοὺς διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖά μας, διατί λοιπὸν ἔβαλαν τόσον πλῆθος παιδιῶν ὑπὸ τοιούτους διδασκάλους καὶ εἰς τοιαῦτα σχολεῖα; Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ ἔχῃ πόθον ἰσχυρότερον τοῦ ἰδικοῦ μας, ὥστε ἡμεῖς αὐτοὶ νὰ ἡμεθα ἱκανώτεροι ἐπιστάται τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων, καὶ ὅλοι μας οἱ διδάσκαλοι νὰ ἦσαν πολυμαθεῖς καὶ διδακτικώτεροι, καὶ τὰ σχολεῖά μας νὰ ἦσαν κατὰ πάντα πολὺ ἀνώτερα τῆς σημερινῆς των καταστάσεως.

Ἀς μᾶς συγχωρηθῇ ὁμως νὰ ἐρωτήσωμεν, ἐάν συμφωνῇ μὲ τὴν ἀξιοπρέπειαν Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ παραβάλλωσι τοὺς νέους αὐτῶν ὁμογενεῖς, τοὺς διδάσκοντας εἰς τὰ σχολεῖά μας, “ μὲ τὸ ξηρὸ ψωμὶ τοῦ πτωχοῦ,” καὶ ἐάν οὗτος ἦναι ὁ ὀρθὸς καὶ Χριστιανικὸς τρόπος τοῦ ἐνθαρρύνειν αὐτοὺς εἰς τὸ ὠφέλιμον καὶ ἐντιμὸν ἔργον τοῦ διδάσκειν τέκνα καὶ νέους; Μᾶς λέγουν, “ Ἄν θέλετε νὰ μᾶς κάμετε καλὸν, φέρετέ μας ἐπιστημονικοὺς διδασκάλους, σοφοὺς ἄνδρας.” Δεινὴ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἡ θέσις μας. Ἐάν λαμβάνωμεν διδασκάλους ἐκ τῶν εἰς Σμύρνην εὐρισκομένων, ὁμοθρήσκους σας, καὶ ἀναθραμμένους εἰς τὰ σχολεῖά σας, τοὺς καταφρονεῖτε διὰ τὴν ἄγνοιάν των· ἐάν δὲ ἠθέλαμεν φέρειν ἄλλους ἀπ' ἔξω, ἠθέλετε τοὺς ἀποβάλειν, ὡς ἄλλου δόγματος.

Μᾶς παραβάλλει οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι μὲ τοὺς Ἰησουίτας τοῦ δεκάτης ἐκτου καὶ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, οἵτινες ἤνοιξαν σχολεῖα καὶ εἰς Κρήτην καὶ εἰς Κύπρον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ βιβλία ἐξέδωκαν διὰ νὰ ὑποστήρωσι τῶν Ἑλλήνων τὰ τέκνα εἰς τὸ Παπικὸν δόγμα. Ἄλλ' εἰσηῖσαν ποτὲ οἱ Ἰησουῖται τὰς Γραφὰς εἰς τὰ σχολεῖά των, καὶ παρήγγειλαν ἢ ἐθάρρουναν ποτὲ τὰ τέκνα νὰ τὰς ἀναγινώσκωσιν εἰς τὴν καθομιλεμένην διάλεκτον; Πασίγνωστον εἶναι ὅτι οὐδ' ἐπραξαν, οὐδ' ἠθέλαν ποτὲ τολμήσειν νὰ πράξωσι τοιοῦτό τι. Εἶπαν ποτὲ ὅτι ἐθεώρουν τὰς Γραφὰς

ὥς μόνον ὁδηγὸν αὐτῶν εἰς τὰ τῆς θρησκείας ; Ὁ Κύριος Ἰέτερο εἰδοποίησε τὴν Ἐπιτροπὴν ὅτι, εἰς τὰ σχολεῖά μας, λαμβάνομεν τὰς Γραφὰς ὡς βάσιν θρησκευτικῆς διδασκαλίας. Ἐὰν δέ τις τῶν διδασκάλων ἐμακρύνῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κανόνα τοῦτον, τὸ ἔκαμεν, ὅχι θαρσύνόμενος ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ διόλου παρὰ γνώμην μας.

Πόσον ὁμως εἶναι ἀσυμβίβαστοι τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ λόγοι ! Ὑπεμφαίνεν ὅτι ζητοῦμεν διὰ βιβλίων νὰ σύρωμεν τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἡμέτερον δόγμα· τὰ δὲ βιβλία ταῦτα (ὡς λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ) εἶναι “ ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Γραφή, καὶ βιβλιάρια, ὅλ’ ἀποκόμματα ἀπὸ αὐτάς.” Τί λοιπὸν, διὰ τῶν Γραφῶν προσπαθοῦμεν νὰ ὑποσκελίσωμεν τὴν πίστιν σας ; καὶ ποῦ ἄλλοῦ στηρίζεται ἡ πίστις σας παρὰ εἰς τὰς Γραφὰς ; Τὴν Παλαιὰν ἄραγε καὶ Νέαν Λαθῆν, καὶ ἀποκόμματα ἐξ αὐτῶν, ἐδημοσίευσαν οἱ Ἰησουῖται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των ;

Ἐμπορεῖ ποτὲ κανεῖς, ὁπωσοῦν εἰδήμων, νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν, εἰς δύο ἀπὸ τὰ πλέον φιλελεύθερα τῆς οἰκουμένης ἔθνη, ἐπικρατεῖ, κατὰ τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα, πνεῦμα ὁμοιον τοῦ κυριεύοντος τὴν Παπικὴν αὐλὴν κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον καὶ δέκατον ἔβδομον ; Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἀγγλαμερικανοὶ συστήνουν ἑταιρείας, καὶ συνεισφέρουν κατ’ ἔτος μυριάδας διστηλῶν, διὰ νὰ ἐξαποστέλλωσιν Ἰησουῖτας ! Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ Ἀγγλαμερικανοὶ ἔχουν τὴν φιλανθρωπίαν μόνον εἰς τὸ στόμα !

Οἱ Ἰησουῖται ἐδίδασκαν, — καὶ τοῦτο ἀνάγκη πᾶσα νὰ διδάσκη ὅστις ἀποβλέπει εἰς προσηλυτισμὸν, — ὅτι ἔξω τῆς ἐκκλησίας των δὲν ὑπάρχει σωτηρία· ἀλλ’ ἡμεῖς οὐδὲ τοῦτο φρονοῦμεν, οὐδὲ τοῦτο διδάσκομεν. “ Εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτος,” ἔλεγεν ὁ Κοραῆς τὸ 1830, “ ἡ προθυμία τῶν Ἰησουῖτῶν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν παιδείαν, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν.”* ἀλλ’ αἱ Ἀποστολικαὶ ἑταιρεῖαι καταβάλλουν ἀφειδῶς καὶ χρήματα καὶ κόπους διὰ νὰ ἐξαπλώσωσι τὰ φῶτα εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Μία μόνη τῶν ἑταιρειῶν τούτων ἐσύστησε πρὸ ὀλίγου, ἢ μέλλει νὰ συστήσῃ ἐντὸς ὀλίγου, ὁκτὼ γυμνάσια εἰς διάφορα μέρη

* Ἀνακτα, Τόμ. γ’. Προλεγ. Σελ. κέ.

τοῦ κόσμου, διὰ τὰς οἰκοδομὰς, τὰς βιβλιοθήκας, καὶ τὰ χημικὰ ἔφυσικὰ ἐργαλεῖα τῶν ὁποίων χρειάζονται 100,000 διστήλων. Ἐνυστήθησαν δὲ καὶ τρία πανεπιστήμια, ἐν εἰς τὴν Καλκοῦτταν, ἄλλο εἰς τὴν Σεραμπόραν, καὶ ἄλλο εἰς τὴν Μαλάκκαν, εἰς τὰ ὁποῖα σπουδάζονται Ἰνδικαὶ ἔ Εὐρωπαϊκαὶ διάλεκτοι, αἱ ἐπιστήμαι, καὶ ἡ Χριστιανικὴ Θεολογία.

“*Λυποῦμαι πῶς ἐμποδιζόμεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον Παῦλον νὰ δεχθῶμεν νέας διδασκαλίας,*” λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ. Ἄλλὰ ποίας νέας διδασκαλίας; Τί κηρύττομεν ἡμεῖς, τὸ ὁποῖον δὲν ἐκήρυξαν πρὸ ἡμῶν οἱ Ἀπόστολοι; Διδάσκομεν ὅτι “*Πνεῦμα ὁ Θεὸς· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.*” * ὅτι “*εἰς Θεὸς, εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος Χριστὸς Ἰησοῦς.*” † ὅστις “*ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν.*” ‡ “*ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.*” § “*καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς θύναται τοὺς προσερχομένους δι’ αὐτοῦ τῷ Θεῷ, ζῶν πάντοτε εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν.*” || καὶ ὅτι “*οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία· οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.*” ¶ Πιστεύομεν μετὰ τοῦ θεολόγου οὗτος Πλάτωνος, ὅτι, “*ὅταν ὁ ἀνθρώπος δὲν ὁμολογήσῃ τὴν ἰδίαν ἀθλιότητα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μήτε θέσῃ ὅλην τὴν ἐλπίδα ἔ πεποιθήσῃ τῆς σωτηρίας αὐτῆς εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἢ δὲν διάγῃ ζωὴν Χριστιανικὴν, τοῦ τοιοῦτος ἡ πίστις εἶναι ΝΕΚΡΑ, ΚΑΘ’ ὙΠΟΚΡΙΣΙΝ, ἔ ΜΑΤΑΙΑ.*” ** Εἶναι αὗται νέαι διδασκαλῖαι; “*Οχι· εἴμεθα βέβαιοι ὅτι εἶναι τόσον παλαιαί, ὅσον αὐτὴ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, καὶ θέλουσιν εἶσθαι φίλταται εἰς πάντα γνήσιον Χριστιανὸν μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος.*”

“*Εἶναι ἀπορίας ἄξιον,*” λέγει ἡ Ἐπιτροπὴ, “*πῶς οἱ Κύριοι οὗτοι μᾶς λέγουσιν κάθε στιγμὴν λόγον Θεοῦ, χωρὶς νὰ μᾶς φανερώσουν ποῖος εἶναι αὐτός.*” Ἄλλ’ ὁ Κύριος Ἰέττερ, εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, φανερόναι καθαρώτατα ὅτι ἐννοεῖ τὴν Παλαιὰν ἔ Νέαν Διαθήκην. Ὁ δὲ λόγος οὗτος δὲν εἶναι, ὡς τὸν ὀνομάζουν, καινός, ἀλλὰ τόσον παλαιός,

* Ἰωάν. δ'. 24. † Α'. Τιμ. β'. 5. ‡ Ρωμ. ε'. 8. § Ρωμ. δ'. 25. || Ἐβρ. ζ'. 25. ¶ Πράξ. δ'. 12. ** Ὁρθόδ. Διδασκ. Σελ. 78, 79.

ὅσον ἡ πρώτη ἢ τελευταία τῶν ὑπὸ Θεοῦ γενομένων εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκαλύψων.— Ὑπεμφαίνουσι ὅτι ἡ θρησκεία μας εἶναι γυμνή καὶ στερημένη ἀπὸ κάθε τελετῆς, ἀπὸ κάθε μυστήριον, ἀπὸ κάθε δόγμα. Ἀλλὰ παίζοντες ἢ σπουδάζοντες λέγουσι τοῦτο; Ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς τὸ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δόγμα, καὶ δεχόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν ὁλόκληρον τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως. Πιστεύομεν εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Κοινωνίας, καὶ ἱερουργοῦμεν ἀδιακόπως καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο. Πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς χειροτονίαν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Δὲν ἔχομεν λοιπὸν κάμμίαν τελετῆν, κανὲν μυστήριον, κανὲν δόγμα;

Μετὰ τοῦ Παύλου προθύμως λέγομεν, Καὶ εἰάν ἡμεῖς ἡ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ σὰς κηρύξῃ ἄλλο Εὐαγγέλιον παρὰ τὸ κηρυχθὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων του, ἡ σὰς φέρῃ δόγμα τι ἀντευαγγελικόν, ἀνάθεμα ἔστω. Ὡς ἀποδειχθῇ ὅτι διδάσκομεν τίποτε ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸ δόγμα αὐτὸ, ὅποιονδήποτε καὶ ἂν ᾖναι, θέλει ὑποπέσειν εἰς τὸ Ἀποστολικὸν Ἀνάθεμα. Εἰς τὰ πλέον οὐσιώδη ἄρθρα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, συμφωνοῦμεν εἰς ἄλλα δὲ τινὰ, ὅχι τόσον ἀξιόλογα, διαφέρομεν. Διὰ τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ λέγωμεν μετὰ τοῦ Παύλου, “Εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῇ αὐτῇ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν;” * καὶ εἰάν κατὰ τι φρονῶμεν διαφορετικῶς, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι θέλει μᾶς ἀποκαλύψειν ὁ πολυέλεος Θεός, εἰάν περιπατῶμεν κατὰ τὸν αὐτὸν κανόνα, ἡγουν, τὸν θεῖον αὐτοῦ λόγον. Εἰς τὴν ἐκτεταμένην ταύτην βάσιν, τὸ ἐπαλαμβάνομεν, ἐπιθυμοῦμεν νὰ στηριζώμεθα. Ἄλλον θεμέλιον παρὰ τοῦτον κανεῖς δὲν ἐμπορεῖ νὰ βάλῃ. Εἰς τὸν θεμέλιον τοῦτον, τὸν ὅποιον ἔβαλεν ὁ Θεός, ὡς ἐποικοδομοῦμεν ὅλοι. Πρέπει, λέγει ὁ Μητροπολίτης Πλάτων, “νὰ μεταχειριζώμεθα τὸν θεῖον λόγον ὡς κανόνα ὁλῶν τῶν ἡμετέρων λογισμῶν, καὶ νὰ τὸν ἀκολουθῶμεν ὡς ὁδηγὸν κατὰ πάντα. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον· καὶ πλανῶνται ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ὅσοι ἢ τὸ ἀποβάλλουσιν, ἢ ἀκολουθοῦσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν τολμηρὰν περιεργίαν· ἐπει-

* Φιλίπ. γ'. 16.

δὴ ‘καλῶς ποιῶμεν,’ ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ‘προσ-
έχοντες τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν ἀύχμηρῇ
τόπῳ.’* *

Μᾶς λέγουν οἱ Αἰδέσιμοι Κύριοι, ὅτι δὲν ἔχουν σκοπὸν
νὰ ἐρίζωσιν. Οὔτε ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὴν παραμικρὰν κλίσιν
εἰς τοῦτο· ἐγράψαμεν δὲ μόνον πρὸς φανέρωσιν τῆς ἀλη-
θείας. Πολλὰ μάλιστα τῶν περιεχομένων εἰς τὰς σημειώ-
σεις τῆς Ἐπιτροπῆς κἂν δὲν ἡγγίξαμεν εἰς τὰς παρατη-
ρήσεις ταύτας. Πλήρης ἀποκρισις ἤθελεν ἀπαιτηθεῖν
τόμον ὁλόκληρον, ὅχι ὀλίγας σελίδας. Μᾶς φαίνεται ὅμως
ἀναγκαῖον νὰ εἰδοποιήσωμεν τοὺς Ἕλληνας, τίνες εἶναι οἱ
σκοποὶ μας, καὶ τίνες αἱ ἀρχαί μας. Περὶ μὲν τῶν σκο-
πῶν μας,—ἀπεδείξαμεν ἤδη, διὰ πολυαρίθμων μαρτυριῶν,
ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ διδάσκωνται τὰ τέκνα τὰς Ἱερὰς
Γραφάς· ὅθεν πάντοτε θέλομεν προσπαθεῖν νὰ διδάσκωμεν
αὐτὰς εἰς τοὺς συχνάζοντας τὰ σχολεῖά μας. Θέλομεν
δ’ ἐπιμελεῖσθαι ὅχι ὀλιγώτερον νὰ σχολίζωμεν τὰ πνεύματά
των μὲ διαφόρους ὠφελίμους γνώσεις. Ἐάν δὲ μᾶς εἴπη
τις ὅτι γνωρίζουν ἤδη τὰ περὶ θρησκείας, λοιπὸν, ἀποκρι-
νόμεθα μετὰ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, “οὐκ ἀμελήσομεν
αὐτοὺς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότες,
καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ.”†

* Ὁρθόδ., Διδασ. Σελ. 184, 185. Ὁμοίως ἐφρόνει καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὡς
φαίνεται ἀπὸ τὰ ἐξῆς·

“Ἐάν λέγεται τίποτε μὴ περιεχόμενον εἰς τὰς Γραφάς, τῶν ἀκρατῶν ἡ διάνοια
χωλαίνει· ποτὲ μὲν συγκατανεύσας, ποτὲ δὲ ἀμφισβόλλουσα, καὶ ποτὲ μὲν ἀποστρε-
φομένη ὡς φλυαρίας τὰ λεγόμενα, ποτὲ δὲ κρίνεται τὰ πιθανά· ἀλλ’ ὅταν τῆς θείας
φωνῆς ἡ μαρτυρία προσέλθῃ ἀπὸ τὰς Γραφάς, βεβαιώνει διὰ μιᾶς καὶ τοῦ λέγοντος
τὸν λόγον, καὶ τοῦ ἀκούοντος τὴν διάνοιαν.”—Ἐξήγ. εἰς Ψαλ. 96.

“Ἀς μὴ περιφέρωμεν τὰς τῶν πολλῶν δόξας, ἀλλ’ ὡς ἐξετάζωμεν τὰ πράγμα-
τα. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, εἰς μὲν τὰ χρήματα νὰ μὴ ἐμπιστεύωμεθα ἄλλους,
ἀλλ’ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ν’ ἀριθμώμεν καὶ νὰ λογαριάζωμεν· ὅτε δὲ περὶ θρησκευτικῶν
πραγμάτων εἶναι ὁ λόγος, ἀμελῶς νὰ παρασυρῶμεθα ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων δόξας·
καὶ μάλιστα ἐνῷ ἔχομεν ὅλων ἀκριθεῖς ζυγαρίαν, καὶ γνώμονα, καὶ κανόνα, τῶν θείων
νόμων τὴν ἀπόφασιν. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ καὶ ζητῶ ἀπ’ ὅλους νὰ μὴ σὰς
μέλῃ τί φρονεῖ περὶ τούτων ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ νὰ μανθάνετε ταῦτα ὅλα ἀπὸ
τὰς Γραφάς.”—Ἐγμην. εἰς τὴν πρὸς Κορ. Β’. Ὁμιλ. ιγ’.

“Μὴ προσμείνης ἄλλον διδάσκαλον· ἔχεις τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Κάνεις δὲν σε
διδάσκει ὡς ἐκεῖνα. Διότι ὁ ἀνθρώπινος διδάσκαλος πολλάκις ἐπικρύπτει πολλὰ
καὶ διὰ κενδοζηίαν καὶ διὰ φθόνον.”—Ἰπόμν. εἰς τὴν πρὸς Κολοσ. Ὁμιλ. θ’.

† Β’. Πέτ. α. 12.

Περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν μας, εἶναι ὅλως αἱ ἀρχαὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν ὁμολογοῦμεν ἄλλον κανόνα παρὰ τὰς Γραφάς, οὐδὲ γνωρίζομεν ἄλλον δεσπότην παρὰ τὸν Χριστόν.

Δι' ὅσας εὐεργεσίας ἔλαβε τὸ ἔθνος σας, καὶ δι' ὅσας ἔλαβε τὸ ἰδικόν μας, ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποδίδομεν εἰλικρινεῖς εὐχαριστίας εἰς τὸν δοτῆρα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ βέβαια οὔτε εἰς παλαιὰς ἔριδας οὔτε εἰς διαιρέσεις θρησκευτικὰς θέλομεν νὰ ὑποπέσετε. Ἄλλ' ἐκ βάρους ψυχῆς εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ἅπαντας, καὶ νέους καὶ γέροντας, καὶ πτωχοὺς καὶ πλουσίους, ἱκανοὺς καὶ προθύμους νὰ ἀναγινώσκωσι τὰς ἱερὰς Γραφάς εἰς γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουν· καὶ νὰ τὰς ἀναγινώσκωσιν ὡς τὴν μόνην ἐκ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀποκάλυψιν, ὡς τὸν μόνον κανόνα πίστεως καὶ πράξεως, τὸν μόνον ἀλάνθαστον ὁδηγὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐτρέφαμεν, καὶ τρέφομεν ἀκόμη, τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ὁ λαὸς ἐν γένει εὐγνωμονοῦν πρὸς τοὺς ὅσοι βοηθοῦν αὐτοὺς νὰ ἐκπαιδεύωσι τὰ τέκνα των· ἐπειδὴ πάντοτε οἱ “Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν.”* εὐγνωμονοῦν δὲ, ὡς ἐλπίζομεν, ὅχι ὀλιγώτερον, εἰς τοὺς ὅσοι προσπαθοῦν νὰ καταστήσωσιν αὐτὰ ὅμοια τοῦ Τιμοθέου, τὸν ὁποῖον τόσον ἐπαιεῖ ὁ ἅγιος Παῦλος, διότι ἐγνώριζεν “ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα, τὰ δυνάμενα σοφίσαι εἰς σωτηρίαν.”†

Τελειόνομεν τὰς παρατηρήσεις ταύτας, ἐκφράζοντες εὐνοίαν εἰλικρινῇ πρὸς τοὺς Αἰδεσίμους Κυρίους τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τοῦ ὁποῖου καὶ οἱ ὑποφαινόμενοι καὶ μυριάδες ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν εἶναι γνησιώτατοι φίλοι.

Οἱ ἐν Σμύρῃ

”ΑΓΓΛΟΙ καὶ ἈΓΓΛΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

Ἐν Σμύρῃ, Ἰουνίου 22, 1836.

ἈΠΟΣΤΟΛΟΚΗΡΥΚΕΣ.

* Α'. Κορ. α'. 22.

† Β'. Τιμ. γ'. 15.

